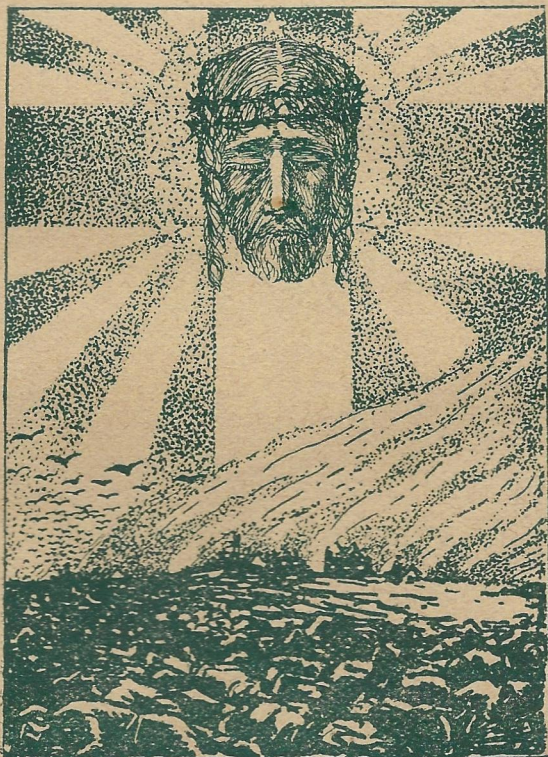
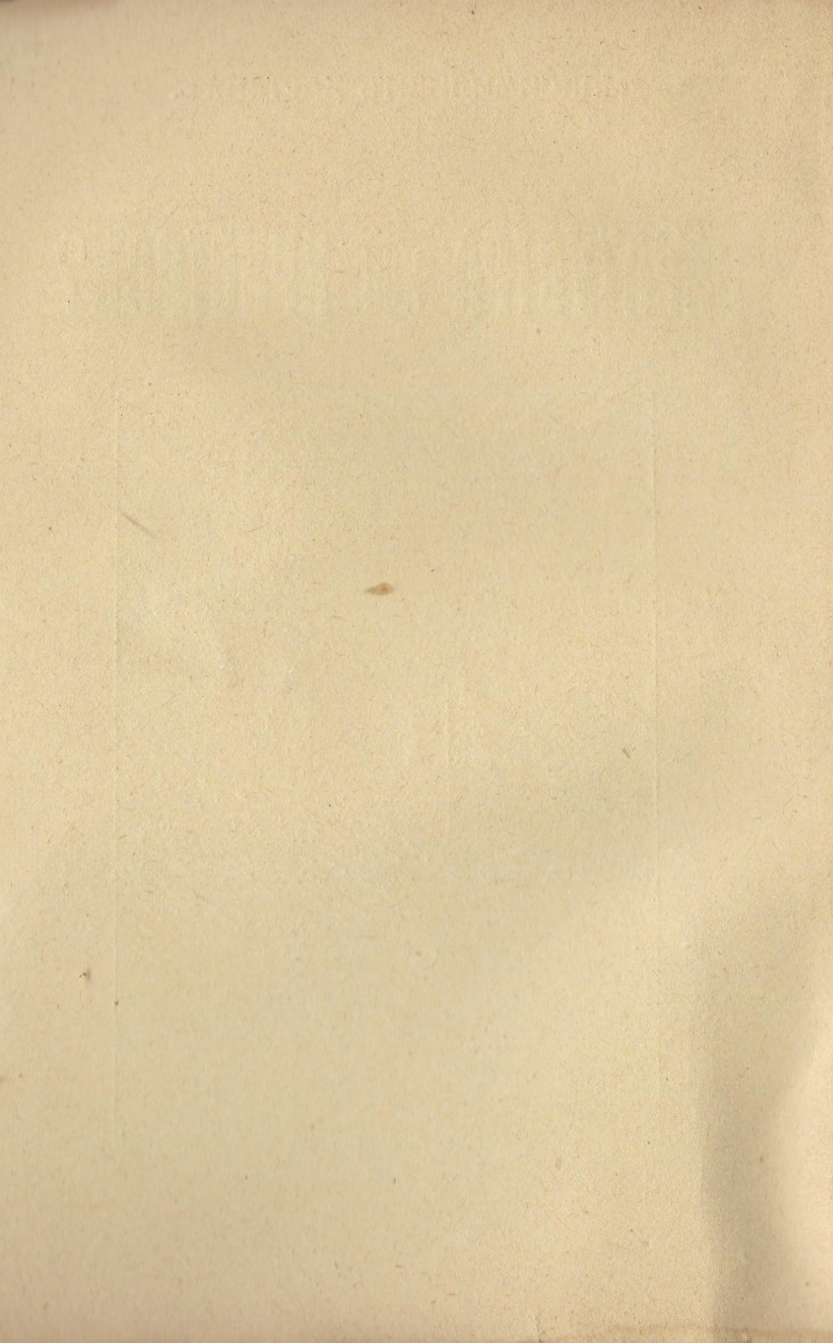

МАКСИМИЛИАНЪ ХАРТВИХЪ.

ЗАРАТУСТРА ИЛИ ХРИСТОСЪ?

1933.

УНИВЕРСИТЕТЪ СЛАВЯНО-ГРЕКО-ЛАТИНСКОМУ
МОСКОВСКОМУ

БИБЛИОТЕКА „БРАТСКО СЛОВО“
№ 2.

Максимилианъ Хартвихъ

ЗАРАТУСТРА

ИЛИ

ХРИСТОСЪ?

Единъ въпросъ въ часа, когато се
ражда бждещето.

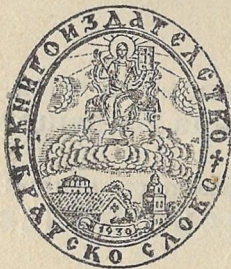
Превелъ отъ нѣмски:

МИЛЬО МИЛЕВЪ

ПЛОВДИВЪ

1933

— Да говоря всички езици човъшки и дори ан-
гелски, щомъ любовъ нѣмамъ, ще бжда медь, що
звѣнти, или кимвалъ, що звука.

I Кор. 13: 1.

Видение.

И пакъ, както вече много често до сега, надъ човѣчеството падна тъмниятъ воалъ на сждбата.

Презъ мрака блѣсваха червени мълнии, и глухи гръмове ехтѣха като тржбни звуци отъ другъ свѣтъ.

Изъ мрака се валяше на широки вълни потокъ отъ кръвь, а въ въздуха ечеше вопълътъ на милиони.

Тѣй пожелаха хората.

И въ разбуненитѣ облаци се открои една картина. Единъ великанъ идваше. Нозетѣ му газѣха въ кръвь, главата му се опираше въ облацитѣ, челото му свѣтѣше като снѣга на студени, далечни глетчери, а погледътъ му искрѣше и пускаше мълнии.

„Азъ съмъ Антихристъ! Азъ съмъ Заратустра безбожникътъ!“ прозвуча отъ неговитѣ уста. „Азъ соча пжтъ къмъ новото време — моето слово е подобно на звънъ отъ мечове, моята проповѣдь е унищожение, моето царство е борба на човѣкъ срещу човѣкъ. Който е слабъ за бранъ, нека отстъпи!“

Безсълзно е моето око, безъ милость сърдцето ми, глухо е ухото ми за гладки речи, стоманени сж гърдитѣ ми, дълбокъ и хладенъ е кладенецътъ на моята мисль. Разтърси се въ буря, свѣте, и събори старитѣ богове. . .!“

Златни везни се спустнаха отъ облацитѣ.

Любовь, милосърдие, човѣчностъ, справедливостъ и човѣшко достоинство хвърли ржката на великана въ едното блюдо, сѣнката на главата му падна върху него и блюдото потъна въ кървавъ димъ.

Безутешенъ се взираше Гениятъ на човѣчеството въ хаоса.

Нерешително се приближаваше Поетътъ.

Една невидима ржка му подаде книга. Той я отвори и взорътъ му падна върху думитѣ: „Тази е най-важната и най-велика заповѣдь: обичай ближния си като себе си!“

Когато Поетътъ отново вдигна очи, видѣ какъ се раздраха облацитѣ.

Две сълзи паднаха на другото блюдо на везнитѣ, което се люлѣеше въ бученето на небеснитѣ бури.

Отъ едната сълза цѣфна клончето на надеждата, отъ другата—едно окървавено сърдце, около което се виеше тръненъ вѣнецъ.

А сърдцето порастна, изпълни цѣлото пространство и издигна отъ мрака потъналитѣ блага на човѣчеството.

Тогава сърдцето засвѣти като рубиненъ вѣченъ свѣтилникъ.

Блюдото изчезна и остана само златниятъ кръстъ. На него висѣше Онзи, Който веднъжъ вече спаси човѣчеството.

А устата Му мълвѣше думитѣ:

„Обичайте враговетѣ си, правете добро на тѣзи, които ви мразятъ, благославяйте тѣзи, които ви проклинатъ, молете се за тѣзи, които ви огорчаватъ и не сждете, за да не бждете и вие осждени“.

Тогава кръстътъ се разтопи въ свѣтлината на новото слънце.

А Гениятъ на човѣчеството подаде на Поета единъ ненаписанъ листъ отъ книгата на времето и каза: „Изпитай и претегли! Удари часътъ, когато се ражда бждещето!“

Всичко у васъ да става съ любовь.

I Кор. 16 : 14.

Въ тъмносинята нощъ блѣщукаха златни звездички. Остро се издигаха планинскитѣ очертания на небесния фонъ, матово свѣткащи лежеха вѣчнитѣ снѣгове като спящи развалини въ великанскитѣ долини на планината.

По зѣбеститѣ хребети и тихитѣ поляни вѣеше хладниятъ нощенъ вѣтъръ, стенѣше по скалитѣ и съ желѣзенъ дѣхъ духаше въ долинитѣ и пропаститѣ.

Съ тържествени и отмѣрени крачки пристѣпваше Заратустра.

Напредъ и все напредъ водѣха неговитѣ стѣпки.

Дишайки дълбоко, той се спрѣ и се вслуша, защото изъ дълбинитѣ се издигаше сякашъ ехо на буря и звучеше като единъ единственъ мощенъ акордъ, който изпълваше вселенната. Това бѣ глухо тракане, бучене и буботене на далечни, непрестанни гърмотевици, вой на невидима глутница, викъ изтрѣгнатъ отъ стотици хиляди човѣшки гърди, бучене, което се носи отъ връхъ на връхъ, стонъ и мжчително скимтене.

И Заратустра слушаше.

Тогава той погледна къмъ небосклона и каза: „Дълго спяхъ и почивахъ! Сега, обаче, ме зове свѣтътъ, азъ чувамъ вика на човѣчеството! Какъ мога повече да се бавя!“

И той пое нощния въздухъ на дълбоки глътки, както пие жаденъ отъ пълень изворъ: „Единъ страшенъ, но силенъ миризъ дразни ноздритѣ ми“, каза той, „свѣтътъ мирише на кръвъ! Този миризъ ми се струва като пролѣтенъ вѣтъръ, който следъ

бурята вѣе надъ влажната земя, та тя ухае и лежи пълна съ сладки надежди като благословено лоно за безброй семена.

Сега тя пакъ е бременна, [земята, но не отъ небесната роса, не отъ кроткия пролѣтенъ дъждъ, а отъ по-благородна влага.

Крепкиятъ му дъхъ ме ободри, той прогони мрачните мисли, той ми обещава изпълнение на дѣлото.

Не казахъ ли нѣвга, когато за пръвъ пжть дойдохъ всрѣдъ хората: „Човѣкъ е нѣщо, което трѣбва да се надмогне“. 1)

Не дойде ли времето да се сбжднатъ думитѣ ми? А щомъ свѣтътъ е бремененъ отъ кръвь, кого трѣбва да роди, ако не „Сврѣхчовѣка“?

„Сврѣхчовѣка“, оня, на когото неизброими милиони поданици трѣбва да бждатъ мостъ и стълба, служейки нему, на изкупителя и изкупения, на свободния и освободителя на великото бждеще.“

И той потъна въ дълбока размисль.

Единъ дрезгавъ викъ отъ висинитѣ го откъсна отъ неговата вдълбоченость.

Ето! Високо надъ главата му орелтъ изви кржгове, за да поздравя своя другаръ и господаръ.

Радостно погледна Заратустра нагоре: „Добре ми дошелъ“, извика той, „вѣрни спжтнико на моя земенъ животъ! Още не си забравилъ мене и приятелството ни. Гордъ като тебе останахъ и азъ, непобедимъ и непобеденъ отъ вихѣра на времето, като тебе се издигамъ и азъ нагоре, все нагоре къмъ върха!“

И Заратустра продължи нататкъ, а орелтъ отъ висинитѣ следѣше неговитѣ стжпки.

Заратустра немарѣше за камънитѣ и пъноветѣ, които преграждаха пжтя му и болезнено спѣваха краката му.

Кой гледа на камънитѣ по пѣтя, когато желе да се издигне все по-високо и по-високо, надъ най-високитѣ върхове?

Душата му ликуваше и той пристѣпваше леко като юноша, неговата сребриста бѣла брада се развяваше отъ вѣтъра, който ровѣше въ ледено сивата му коса.

„Все пакъ азъ останахъ и оставамъ младъ“, изсмѣ се Заратустра; „остарява ли този, който се стреми напредъ? Старостъ значи застой, покой!“

Тогава отново изъ долинитѣ изврѣ тънежъ като шумъ отъ срутване на лавини. Звездитѣ побледнѣха и на изтокъ небето се обагри. Пожаренъ димъ като воалъ забули утринния хоризонтъ.

„Познавамъ те, смъртна мъгла“, каза Заратустра, „познавамъ и тебе и причинитѣ ти. Добре ми дошла, вестителко на ново господство, ти димъ на огнедишащата пропастъ, който разкъса измънната мрежа и лъжливата тъканъ на старото робство, и смути съня на свѣта, за да чествува новия, великъ, унищожавашъ Богъ.“

Издигай се все нагоре и задушавай това, което не може да те понася. Ти нѣма да затъмнишъ моето слънце. Ти само ще го очистишъ, та поблѣскаво да засвѣти чисто и освободено отъ нагаръ.

По-високо, ти, пѣра на долинитѣ! По-високо се издигай, докато вѣтърътъ те подземе и отърколи къмъ очистващитѣ облаци, та тѣ да потеглятъ на тежали отъ благодать, и да хвърлятъ сѣнкитѣ си надъ човѣчеството!

Обичамъ те, дѣхъ на новото време, който се е родилъ всрѣдъ спазми и борби, за спасение на всички, които сж ценни за тебе и достойни за заходжането на бацитѣ, достойни за наследството, което трѣбва да добиятъ!“

Тогава силно изтрещѣ всрѣдъ планинитѣ, сѣнашъ се търколи, бѣсна гърмотевица, въ хилядо-

кратно ехо отъ скала на скала, и крещѣше и бучеше по голитѣ канари като ураганъ. Високо нагоре се издигна димѣтъ и потегли къмъ небето като огненъ стълбъ отъ вулканъ, а слънцето изгрѣ свѣтло, огнено-червено и голѣмо, кърваво огнено кълбо, страхотно и божествено красиво.

Надолу въ долинитѣ падна блѣсъкътъ му и освѣти мѣстата, гдето надлъжъ и наширѣ несмѣтни тълпи хора си изпращаха единъ другиму смъртъ и гибель и замисляха унищожение, а изпрѣсканиятъ съ кръвъ победителъ потапяше жестокия си мечъ въ гърдитѣ на падналия противникъ.

Заратустра, обаче, падна на колѣне и разтвори ржцетѣ си: „Поздравлявамъ те!“ извика той, „свѣтяще слънце на новото утро, което виждамъ, лжчиста звезда на новото възраждане и на захода, най-хубава и най-горда звезда, достойна да свѣти и да топли, да благославя и разрушава това, което не може да противостои на твоя палящъ жаръ, ти, будителъ отъ сънь и отъ сънища на дълга тъмна нощъ!“

Това бѣ новото утро на Заратустра.

Надалече се простираше планината, по която минаваше Заратустра, неуморният скитник през времето, пророк и вестител на истина, който със леки нозе бързаше, подтикван от невидими сили, никога не побеждавани, както и зърното на живота не беше победено от правремената.

И пакъ потърси той въ дебрите на планината своеобразния светецъ, на когото нѣвга каза: „Азъ обичамъ хората!“²⁾

И наистина, Заратустра намѣри пещерата на стареца, но тя бѣше праздна.

Тогава Заратустра се натъжи.

„Самъ ли трѣбва да вървя?“ каза той, „умрѣлъ ли е вече стариятъ пещерникъ? Проспалъ ли съмъ неговата смъртъ, смъртъта на единъ пустинникъ, комуто не искахъ да отнема вѣрата въ Бога?“

И азъ проспяхъ неговия последенъ часъ, както на мнозина други, които нѣвга срещнахъ. И така трѣбваше да бжде, защото нищо човѣшко не трае, освенъ мисълъта, която се предава и действува отъ човѣкъ на човѣкъ.

О, да бѣше тази мисълъ, чиито семена нѣвга азъ посѣхъ, която нѣвга проповѣдвахъ на онѣзи, които срѣщахъ по моя пътъ: „Човѣкъ е нѣщо, което трѣбва да се надмогне!“³⁾

И пакъ забуча низината.

Заратустра климна съ глава примиренъ.

„Азъ спахъ въ тѣпо, бездейно време. Едно здрачаване на човѣчеството бѣше то, едно лениво проживяване безъ размахъ и сила, никакъвъ подемъ, никакъвъ проблѣсъкъ на близката пладня.

Добре, че отмина това време.

„Азъ обичамъ хората!“⁴⁾ вече заради тѣхния заходъ, и сега, струва ми се, е дошло времето,

когато азъ трѣбва да погледна плодетъ въ моитѣ обширни градини, пилетата, които сж се излюпили отъ змеювитѣ зѣби, що посѣяхъ, за великанитѣ човѣци и мжже, за които бранъта е станала цель заради самата брань.

Азъ искамъ да видя възвестителитѣ на новото време, новото поколѣние отъ стоманено-твърди мжже, които сж изпждили отъ сърдцето си състраданияето, преминали сж надъ цѣлото страдание на свѣта, мекотѣлиятъ свѣтъ на миналото.

„Азъ обичамъ хората!“⁵), затова искамъ пакъ да отида при тѣхъ, искамъ да слѣзна въ страхотнитѣ низини на смъртъта, гдето милостъта е станала присмѣхъ, а прощението — слабостъ, гдето твърдостъта премахна мекушавостъта и се родиха мжже, достойни да живѣятъ и да загинатъ.

Не казахъ ли азъ нѣвга: „Винаги унищожава, който трѣбва да бжде творецъ?“ Азъ искамъ да отида при онѣзи, които унищожаватъ, за да творятъ, за да извикатъ въ свѣта едно ново създаение, твърдо, мощно, здраво. Искамъ да отида при мжжетѣ съ желѣзни сърдца и гърди отъ камъкъ. Омразно ми е било винаги скимтенето на меко-сърдечнитѣ. Искамъ да чуя радостнитѣ викове на победителитѣ.

Това да бжде музика за ушитѣ ми, защото ми вѣщае: това е моето утро, когато празнува своето възкресение новиятъ, великъ, твърдъ човѣкъ на новото време, творецъ и унищожителъ, проповѣдникъ на живота, този, за когото азъ мечтаехъ, когото нарекохъ „Сврѣхчовѣкъ“.

Отъ свѣтещия връхъ на планината, която изкатери и който бѣ облянъ отъ ослѣпителна слнчева свѣтлина, както златниятъ покривъ на най-високата кула на гигантски замъкъ се възвисява въ свѣтещия етеръ, отпрати Заратустра възхитенъ погледъ въ безкрайнитѣ далечини надъ блѣскащия ледъ.

При краката му кацна орелътъ, когото помилва.

Нетърпеливо се вслуша Заратустра въ надигащия се изъ бездната трѣсъкъ. Наду ноздри въ утрения вѣтъръ и бавно заслиза къмъ долината.

Най-после той стигна до единъ старъ елховъ лесъ.

Но сега този лесъ не му даде мѣсто за тихо съзерцание и сладка забрава, както тогава, когато преди време вървѣше изъ този пѣть.

Разрушени отъ безцелно профучалитѣ изстре-ли, които прѣскатъ тежка желѣзна градушка, грамадни трупе лежеха на разораната земя, изпочупени стѣбла стърчеха тѣжно и съ поплакъ къмъ небето, хиляди разцѣпени и поломени клони покриваха земята и образуваха картина на неописуемо опустошение.

Никакъвъ птичи гласъ не се чуваше изъ клонитѣ на дърветата, никакъвъ освежаващъ дѣхъ не полѣхваше въ разрушената гора, никакъвъ бликащъ изворъ не радваше пѣтника, глухъ и мъртавъ лежеше лесътъ и жълта смола изтичаше отъ почупенитѣ дървета като потокъ сълзи.

„Какво ти сториха, мили мой лесе?“ каза Заратустра и разгледа съ натжжени очи опустошението.

„Сладка отрада за очитѣ си искахъ да намѣря при тебе, а тукъ виждамъ пустиня!“

Тогавя една сойка хвъркна отъ върха на едно полусѣборено дърво и изкрещѣ, та гласътъ ѝ прокънтя като подигравателенъ смѣхъ.

„Подигравашъ ли се съ мене, свободна птичко?“ извика гнѣвно Заратустра и вдигна единъ камъкъ, за да го хвърли къмъ сойката.

Тя, обаче, прѣгаво отхвъркна и извика злорадо: „Не можешъ ли да познаешъ гората си, Заратустра?“

Това е единъ знакъ на новото време, признакъ на велики промѣни, паметникъ на мжжетѣ съ желѣзнитѣ сърдца!“

Тогавя ржката на Заратустра се отпусна и камъкътъ падна на земята.

Той седна на единъ пънъ и затвори очи.

И когато пакъ дигна погледа си, очитѣ му за-слѣпи яръкъ огненъ блѣсъкъ и миризливъ димъ покри хоризонта.

Тамъ въ далечината горѣше едно село. Високо се издигаха къмъ небето пламъцитѣ, сивъ и застрашителенъ тежъкъ облакъ като грозяще нещастие бѣше надвисналъ надъ околността и се валише на едри кълба димъ.

Тогава Заратустра скочи отъ мѣстото си.

„Какво съмъ се замислилъ тукъ!“ извика недоволенъ той и отърси отъ себе си скръбъта; не сж ли това пжтеуказателитѣ на времето, които се простиратъ като огнени пжтища къмъ небето и посочватъ моя пжтъ?

Огньтъ създава и твори, разрушава и изгаря; огньтъ е слънчева кръвь и първична сила. Отъ огня произраства нова истина, изниква новъ животъ и новъ подвигъ! Защо се боя и какво чакамъ тукъ?

Нека да пропадне лесътъ. Нови фиданки ще изникнатъ отъ гнилитѣ пънове — нека загине переходното, щомъ пропадането означава само нова почва и бждеще.

Пожаръ обичамъ азъ и пърлящъ, трептящъ пламъкъ, защото отъ горящия пламъкъ излиза като новородено младото, стоманено време.

Искамъ да изтичамъ при хората, които хвърлятъ факли и подлагатъ огнь подъ гнилитѣ сгради на стария грохналъ свѣтъ!“

И съ бързи стжпки се затече той презъ измачканата гора къмъ зеления склонъ.

Заратустра приближи мѣстото на пожара. Цвѣтуще трѣбва да е било нѣвга селото, което сега безнадеждно бѣше обречено на загиване.

Вмѣсто китни кжщи стърчеха само тжжни развалини, изъ които се подаваха като черни заплашителни гигантски юмруци овжгленитѣ комини.

Стенитѣ бѣха изподупчени и напукани, оградитѣ на градинитѣ повалени и обгорени, почвата утжпкана отъ безброй стѣпки, разорана отъ чудовищнитѣ гранати.

Тежъкѣ димъ се издигаше надъ тлеещитѣ останки. Той се залепи като вампирѣ на гърдитѣ на Заратустра и изкара отъ очитѣ му сълзи, които той неволно избърсваше.

Той минаваше презъ труповетѣ на убити селяни и лешоветѣ на изгоряли животни къмъ единъ чифликъ, който лежеше на една височина като господарско жилище, а изъ него изскачаха мощни пламъци.

Съ пукотъ се срути една частъ отъ покрива, когато се доближи Заратустра, дѣждъ отъ искри го обсипа и опърли косата и брадата му.

Изъ обора се дочу страхливото мучене на добитъка, който не можеше да намѣри изхода и трѣбваше да дочака мжчителна смъртъ.

Подъ една прастара липа, която бѣше почернѣла отъ димъ и огънь, седѣше на дървена пейка единъ селянинъ съ снѣжно-бѣла коса, явно почтенъ човѣкъ.

Съ тѣга гледаше той на изгубения имотъ и упорито се вираше въ унищожавашитѣ пламъци.

При краката му лежеше едно куче, което страхливо скимтѣше, а ржката на стареца го милваше.

„Ти ли си господаря на този имотъ?“ попита Заратустра: „защо не спасявашъ? защо седишъ тѣй бездейно? не чувашъ ли уплашения ревъ на добитъка?“

Но старецътъ мълчеше и само милваше кучето си, което при доближаването на Заратустра изрѣмжа и скочи.

„Защо не отговаряшъ?“ пакъ попита Заратустра; „толкова ли ти е безразлично всичко това? Или пѣкъ пропадането те радва?“

Ако е така, тогава и ти си разбралъ, което малцина знаятъ и искатъ да вѣрватъ, именно „какъ ще се надмогне човѣкътъ?“

Нужна е голѣма смѣлость и много себеотрицание за това, да наблюдавашъ пропадането на своето и да мълчишъ.

Кой, обаче, мълчи като онзи, който се стреми къмъ по-висше и оставя да пропадне, за да стане по-новъ и по-добъръ — та макаръ и чрезъ себепровалене?“

Стариятъ селякъ погледна проникателно Заратустра и каза: „Азъ съмъ странникъ като тебе, като всѣки, който ходи по земята, обаче ние вѣрвимъ по различни друмове, чужденецо!

И нашитѣ цели сж различни, макаръ да изглеждатъ сродни.

И когато гледамъ разрушението, срещу което съмъ безсиленъ, азъ казвамъ: тъй говори Господъ: „Който не взима кръста си, а следва подире Ми, не е достоенъ за Мене!“⁶⁾ Тъй и азъ нося възложения ми кръстъ и не проклинамъ станалото, обаче и не ликувамъ за нѣкаква измама като тебе.

Какво ще ме радва пропадането и дивия разрушителенъ бѣсъ на заслѣпенитѣ човѣци?

„Господъ даде, Господъ и взе;“⁷⁾ азъ ще понеса това съ смирение — такава бѣше вѣрата на отцитѣ ми, такава е и моята.

Какво ще ме ползува възставането срещу пратената отъ Бога участъ? Какво е човѣшката воля спрѣмо волята Божия?—Пѣсъчно зърно, което се търкаля срещу една планина, поточе срещу океанъ!

Азъ търпя — много по-малко, отколкото Той, Който страдаше заради цѣлото човѣчество—затова азъ почитамъ моя Богъ“.

Заратустра, обаче, извика нетърпеливо: „Ти почиташъ твоя Богъ, който унищожава имота ти и те прави просякъ? Какво още очаквашъ отъ

него? Не е ли сжщиятъ Богъ, къмъ когото ежедневно издигашъ ржце, отъ когото изпросвашъ благословия, и който сега унищожава?“

Старецътъ поклати глава: „Познавашъ ли Бога? Знаешъ ли неговия промисълъ? Знаешъ ли неговитѣ решения?“

Заратустра се изсмѣ: „Вѣрата те мами! Какво те ползува сега твоята вѣра? Намали ли тя огъня? Спре ли унищожението?“

Тогава старецътъ каза: „Който не вѣрва, вече е осжденъ!“⁸⁾

Въ вѣрата лежи една сладка утеха, първата и последна надежда на човѣцитѣ. Така вѣрвамъ и азъ, и ще ми се помогне.

Какво ме интересува свѣта, ако изгубя всичко земно и само вѣрата си запазя?

Защо да отричамъ Бога?

Не е ли казано: „Който се отрече отъ мене предъ човѣцитѣ, и Азъ ще се отрека отъ него предъ Моя Отецъ Небесенъ“⁹⁾ и „който претърпи до край, ще бжде спасенъ!“¹⁰⁾

Така и азъ търпя презъ време на изпитанието.

Азъ ти казвамъ: дълбоко блаженство лежи въ вѣрата!

Горко на този, който не вѣрва и отрича! Горко томува, който е изгубилъ вѣрата си! Горко на този, който не познава Бога!

Но какво ли тревожатъ единъ мжжъ като тебе думитѣ на единъ старъ селякъ!“

„Блазе томува“, каза Заратустра строго, „който надмогне вѣра като твоята!“

И докато говорѣха, стенитѣ на чифлика съ трѣсъкъ се срутиха и погребяха подъ развалинитѣ си това, що до сега бѣше пощадилъ пожарътъ.

Старецътъ помилва кучето си, кимна мълчаливо и кротко запита: „Накжде води твоятъ пжтъ? Не знаешъ ли, че рать и несрета бѣснѣятъ въ страната, откакъ хората станаха тигри, хората, които като тебе изгубиха вѣрата въ Вѣчния Богъ?“

Избѣгвай по-добре среща съ хората, за да не те постигне и тебе унищожението!“

Заратустра се засмѣ: „Не ме плаши това. Азъ вървя по моя пѣтъ, пѣтътъ, който самъ си избрахъ, пѣтътъ къмъ хората на новото време.

Ти не ми изглеждашъ да си отъ тѣхъ, ти не си свободенъ!

Старата вѣра те е приковала съ бронзови вериги къмъ старото време на вѣрването.

Между насъ лежи пропастъ, надъ която само едно може да хвърли мостъ — твоятъ залѣзъ, твоята воля да се освободишъ заради онѣзи, които идатъ, и които повече отъ тебе милѣятъ за новото!

Защо и какво ли ти проповѣдвамъ азъ?“

„А въ какво вѣрвашъ ти?“ запита старецътъ; „безъ вѣра ли странствувашъ по свѣта?“

„Азъ вѣрвамъ въ човѣка!“ прекъсна го Заратустра, „азъ вѣрвамъ въ възраждането на човѣка, чрезъ неговата собствена воля къмъ съвършенство!“

„Що е съвършенство?“ отвърна старецътъ. „Азъ пѣкъ ти казвамъ: истина е, че и последниятъ човѣкъ нѣма да бжде съвършенъ, защото съвършенъ е само единъ, това е вѣчниятъ Отецъ, Който е на небето, предъ Когото и ти си само едно джудже, както и най-съвършениятъ между човѣцитѣ.

Вѣрвай ти още въ човѣка, вѣрвай въ неговата сила, въ неговата воля и въ неговата победа надъ свѣта и въ неговото знание, обаче ние, „донѣйде знаемъ и донѣйде пророчествуваме“. ¹¹⁾ Вѣченъ и властенъ, великъ и съвършенъ е само Богъ, вѣчно живъ, видимъ за всѣки, който има очи да гледа и чуванъ отъ този, който има уши да слуша. Той не е загадка за този, който вѣрва.

Върви все нататъкъ, търси човѣцитѣ, издигай и прославяй тѣзи, които загиватъ заради твоето блѣнувано бждеще, защото твоята надежда е сънь, твоето бждеще е суета. Това, що реди човѣшка мъка и човѣшко щастие, е Богъ во вѣки.“

„Тогава покажи ми твоя Богъ,“ каза Заратустра сериозно; „нѣкога и азъ го търсѣхъ, великиятъ непознатъ, но не го намѣрихъ!“

„Ти не го намѣри?“ каза стариятъ, клатейки глава, „истина ти казвамъ: Търсете и ще намѣрите, хлопайте и ще ви се отвори!“¹²⁾

„Ти, обаче, си въобразявашъ, че търсишъ и търсишъ съ очитѣ, а не съ душата.“

„Богъ е една догадка!“ отговори Заратустра, „едно срѣдство за изследване, отбѣгване тамъ, дето липсва смѣлостъ, да го откъснатъ отъ изкуствено подбужданата съвѣсть, този най-таенъ отъ всички крадци на души.“

Богъ е опойка за слаби духове — и нищо друго!“

„Грѣшишъ, чужденецо!“ каза стариятъ, „грѣшишъ, както мнозина преди тебе грѣшиха и мнозина следъ тебе ще грѣшатъ. И ако намѣришъ Бога, истина ти казвамъ: „Животътъ ти ще трѣгне поясенъ отъ пладне; ще просвѣтлѣешъ като утро!“¹³⁾

Да грѣши може човѣкътъ винаги, когато истински търси, защото не е за всѣкиго да бжде провъзвестникъ; въ себе си, обаче, носи нощъ и проклятие присмивачътъ и хулительтъ, отрицательтъ и демоничниятъ, отъ чиято уста текатъ благовестни думи и грѣмки речи, които подмамватъ и заблуждаватъ.

Тежко е да се ходи по тѣсния и стрѣменъ пѣтъ къмъ небеснитѣ врата. По-драговолно човѣкътърси широкия друмъ, който е посланъ съ добри обещания, но му липсва здрава основа. Той води къмъ мѣстото на вѣчното проклятие.

Още е живъ Той, стариятъ Богъ, Който сътвори свѣта и битието, владѣе и управлява — но иска да бжде потърсенъ истински, съ просто сърдце и да бжде познатъ.

И който вѣрва, ще намѣри Него и възражда-нето тамъ, дето нѣма вече страдание, дето нѣма

скръбъ и желание, дето хората сж братя и сестри, въ далечното, вѣчно царство на Небесния Отець.

Въ невѣрието, обаче, лежи ноць и гибель и победа на тъмнитѣ сили, война и смърть.

И тъй казва Богъ: „Вземете Моето иго върху си и се поучете отъ Мене, понеже съмъ кро̀тъкъ и смиренъ по сърдце и ще намѣрите покой за душитѣ си; защото игото Ми е благо и бремето Ми леко.¹⁴⁾

Върви и ти и вземи своето иго и повѣрвай!“

Тогава единъ мощенъ облакъ димъ се дигна отъ огненото море на чифлика и покри липата заедно съ стареца и кучето му въ дълбокъ мракъ.

Заратустра, обаче, отстѣпи: „Глупавъ ми изглежда старецътъ“, каза той, „глупавъ и занесенъ.

Може би нещастieto е замъглило разсѣдка му, или пѣкъ старческа немощъ говори отъ него съ думитѣ на неговия измисленъ Богъ.

Нека все още вѣрва въ него и го почита по свой начинъ,—азъ търся Бога на земята, за когото учехъ, Сврѣхчовѣка, твърдия и стоманенъ победителъ на себе си и на вѣрата на бацитѣ, човѣка, чието чело свѣти не като заетия блѣсъкъ на месеца, не, а като огъня на слънцето по пладне, голѣмата пладня на моя копнежъ и на моитѣ блѣнове.

Азъ търся този, който е победилъ свѣта!“

Тогава проеча високо и мощно гласътъ на стареца изъ димния облакъ: „Върви и търси! И когато намѣришъ, навѣрно ние пакъ ще се видимъ.“

Заратустра, обаче, не слушаше вече и побърза да излѣзе отъ пламѣцитѣ и дима.

Заратустра закричи по единъ широкъ друмъ, който като бѣла змия се виеше презъ долини и хълмове и се губѣше въ далечината.

„Азъ съмъ друмникъ, тугинъ, както ме нарече стариятъ селякъ“, каза Заратустра, „единъ чужде-

нецъ за всички, които ме срѣщатъ и не искатъ да познаятъ въ мене единъ приятель.

Що, обаче, е по-мжно отъ това, да видишъ въ другия приятеля?

Старецътъ не бѣше ли първия човѣкъ, който намѣрихъ следъ моето възкресение? И колко дълбоко още е затъналъ той въ старото блато, презъ което нѣвга съ потъ на лицето си прокопавахъ канали, та отъ пустото и опасно блато да стане плодородна нива!

Не е ли все той, който руши земното царство, размекчава човѣцитѣ и имъ граби тѣхното бждеще и величие, той, когото тѣ наричатъ свой Богъ и чиито думи разяждатъ мозъка на коститѣ имъ?

О, да можехъ да погребя навѣки тѣзи мъртавци, които сж като стареца тамъ горе въ селото и съ вонята на гниенето си заразяватъ всичко, що ги наближи!

Като скимтенето на неговото куче ми се струватъ всички негови думи, чието начало и край е само едно, лошата дума: вѣра!

Не е ли страхътъ отъ камшика, който говори у всички, които употребяватъ тази най-изгъркана отъ всички дума, та дърдорятъ и се хвалятъ, като я произнасятъ като тайна на всички тайни, задъ която се крие нѣщо велико — Нищо?

Това, що наричатъ вѣра, не е ли една мисълъ, разширена отъ себеползата и себелюбието, която крие страхливи думи и е достойна за стари баби, една завеса, задъ която човѣкъ скрива собствена си окаяностъ, не е ли едно жалко признание на най-низката слабостъ, едно съмнение въ себе си, едно отричане отъ своето собствено Азъ?

Не се ли навежда този, който вѣрва слѣпешката, предъ бича, който невидимо се размахва надъ него, не се ли огъва предъ ударитѣ, които застрашаватъ душата му, ако тя не се покори?

О, вѣра, та ти тѣй миришешъ на тамянь!

Менъ по ми харесва аромата на земята! Отъ него не лъха миризь на разложение, въ него се таи друга мисълъ, вѣра готова да тръгне, вѣрата въ гордото бждеще на освобождения и възвисень човѣкъ, който шествува презъ мъртви къмъ врата на истинския животъ, къмъ портата, презъ която идатъ голѣмитѣ, да чакатъ по-голѣми.

Ти, обаче, си моя вѣра, вѣра въ човѣчеството и неговото възвисяване, не въ кръста, но въ свѣтящия тронъ на себеосвобождението отъ игото на вѣковно робство.

Свободни и горди, надѣващи се само на себе си и на своята сила, вѣрващи само въ себе си и своето призвание, тъй обичамъ азъ човѣцитѣ, тъй тача азъ тѣхната вѣра, вѣрата на новото време, което пише съ пламъци и съ огнени букви вещае, че старата вѣра пада и загива, защото носи въ себе си зародиша на смъртъта, егоистичното суевѣрие на тъмното минало.“

И Заратустра изгърси праха отъ краката си на улицата и закрачи назадъ къмъ планината, неморимъ и бодъръ.

Невидимъ за всички, на които искаше да се яви, другъ пѣтникъ вървѣше по сѣщия пѣтъ. Високъ бѣ рѣстътъ му и благороденъ вървежътъ му.

Неговата фигура бѣ завита въ широка мантия, главата му, чиито дълги тъмно-кестеняви кѣдри се спускаха по раменетъ му, бѣ покрита съ широка шапка. Чертитъ на лицето му бѣха нѣжни и отразяваха дълбока скръбъ, която говорѣше отъ голѣмитъ му сини очи и биваше разбираана само отъ онѣзи, които познаватъ страданието.

Кѣдрава руса брада обграждаше като развѣщаць се златенъ воалъ търпеливото лице.

Дѣсната му рѣка се подпираше на тояга. Бързо и все пакъ безшумно вървѣше той напредъ.

Който го виждаше, поздравляваше го, защото отъ него се излъчваше страхопочитание.

И той приятелски благодарѣше, особено когато го поздравляваха деца. Тогава той се спираше, слагаше нѣжно рѣка върху невинната детска глава и гледаше дълбоко въ малката треперлива душа.

А отъ него излизаше благословия като отъ светець.

Срѣщнеше ли, обаче, групи войни, каквито по този пѣтъ имаше много, той минаваше срѣдъ тѣхъ безъ да го видятъ. Само сърдцата на суровитъ мъже, които стоеха тамъ въоръжени или крачеха напредъ, биваха обземани отъ свещенъ трепетъ, а на нѣкои се струваше, че чуватъ звѣна отъ камбанитъ на далечната църквичка въ родината имъ, когато невидимиятъ пѣтникъ минаваше край тѣхъ. Но то бѣ само свиренето на вѣтъра, който си играеше по шубраци и хѣлмове.

Пжтникътъ крачеше непрестанно напредъ и като че пжтя подъ него отъ само себе си се движеше. Тъй бързо вървѣше той. Цвѣтята и тревитѣ край пжтя се навеждаха, когато той минаваше, а дърветата, които стърчеха тамъ, прегъваха смиренно шумящитѣ си върхари. Все по-бърже се движеше той напредъ. Наближаваше вечеръ и слънцето залѣзе задъ планинитѣ.

Въ въздуха се пронесе неприятенъ гръмъ и трѣсъкъ като отъ далечна буря и една мощна гръмотевица прониза вечерния покой.

Настъпи нощъ. Блѣденъ се показа пълниятъ месецъ изъ далечнитѣ висини и освѣтли мѣстото на ужаса.

Широка равнина се простираше. Като че планинитѣ се бѣха отдрѣпнали назадъ. Една рѣка протичаше презъ широката равнина. Нейнитѣ води шумѣха бавно и се блѣскаха неприветливо о брѣговетѣ подъ върби и храсти.

Равнината бѣше бойно поле, по което до настъпването на нощта бѣ бѣснѣяла ужасна битка, въ която хиляди бѣха посѣчени. Младежи, които имаха още мѣхъ по лицето си и посивѣли мжже, които преди това сж браздили съ мирния плугъ благословенитѣ ниви, синове и бащи, всички тѣ се бѣха борили единъ срещу другъ, мжжъ срещу мжжъ се бѣха били и хилядократна смъртъ бѣха нанесли и получили.

Сега борцитѣ се бѣха оттеглили назадъ, и дълбока тишина лежеше надъ всичко.

На единъ върбовъ пънъ до рѣката седѣше смъртта и си играеше съ единъ луненъ лжчъ.

Изведнѣжъ тя скочи отъ мѣстото си. Бѣше забелязала пжтника и тръгна къмъ него. „Поздравлявамъ те, Учителю!“, каза тя и наклони плешилата си глава.

Пжтникътъ кимна бѣгло: „Богата е твоята жетва, мрачна освободителко отъ земното тегло! Азъ

не искамъ да ти прѣча, па макаръ цѣлото това тегло да ме връхлети. Докато хората не дойдатъ на себе си и ме призоватъ пакъ при себе си, царството на свѣта ще бжде твое царство. Иди и върши своето! Но днесъ бжди милосърдна и освобождавай по-леко, защото азъ знамъ единъ, който ти се е предалъ, но се нуждае отъ мене.“

Смъртъта се поклони мълчаливо и следваше пжтника на почително разстояние.

До единъ храстъ лежеше тежко раненъ воинъ. Изъ разкъсанитѣ му гърди неудържимо изтичаше топла кръвъ. Тежко дишайки, той лежеше самотенъ и безпомощенъ.

Въ трескавото му съзнание, предъ затворенитѣ му очи се повтаряше ужаса на битката, въ ушитѣ му звучеха писъцитѣ на раненитѣ и умиращитѣ, ехтѣше бученето на орждията и ужасния трѣсъкъ на прѣскащитѣ се гранати. Неговата ржка пипаше раната, тя горѣше като огънь и неизразима жажда го измжчваше, та му се струваше, че ще се разтопи. Изведнѣжъ картинитѣ на ужаса изчезнаха отъ душата му. Той видѣ жена си и русото си детенце, като че бѣше близо до тѣхъ, а все пакъ бѣше тѣй далечъ.

Въ стаята горѣше свѣтла лампа и хвърляше тжжния си блѣсъкъ върху неговитѣ мили и той не можеше да се насити да ги гледа.

Искаше му се да се затича при тѣхъ и да ги прегърне, но членоветѣ му бѣха схванати. Искаше да вика, но езикътъ му бѣ станалъ тежъкъ, можеше само да стене. Тогава изчезна милия блѣнъ и той затвори очи. Но скръбътъ бѣше се стопила въ гърдитѣ му и му бѣ приятно и леко.

Той видѣ, какъ се наведе надъ него военниятъ свещеникъ, колѣнничи и улови ржката му. Обзе го чувство на неочаквано блаженство и спокойствие.

Тогава той почна да бърбори: „Стана ми до-

бре. Азъ скоро ще оздравѣя и ще се върна въ
нѣщи при своитѣ. О, какъ копнѣя за тѣхъ и за
миръ!“ Свещеникътъ кротко се усмихна. „Поже-
лавамъ ти това, бедний“, каза бавно той, „ти трѣбва
да си отидешъ у дома, но азъ искамъ да те из-
повѣдамъ, за да станешъ непороченъ.“

И той го благослови.

Предъ очитѣ на война притъмнѣ и му се
стори, че падна завеса между него и свещеника,
който държеше ржката му. „И азъ ще отида въ
Царството Небесно и тамъ пакъ ще видя моитѣ
любими,“ бѣбрѣше той слабо. „Господь Богъ ще
ми прости ли това, което съмъ направилъ? Азъ
съмъ умъртвилъ толкова много хора!“

„Ти не можеше друго-яче!“ отговори свеще-
никътъ кротко. „Азъ знамъ това твърде добре,
знае го сжщо така и Богъ на небето.“

Ти вършеше това, което смѣташе за свой дългъ.
Върви спокойно въ Царството, което те очаква.“

И умирацията не видѣ вече свещеника.
Предъ изнуренитѣ му очи стоеше облѣната въ
свѣтлина фигура на странника, около главата на
когого струеше сияние.

„Господи Исусе, прости ми!“ мѣлвѣше уми-
рацията и наклони глава на гърдитѣ си.

До ушитѣ му достигнаха думитѣ Господни:
„Блажени чиститѣ по сърдце, защото тѣ ще ви-
дятъ Бога!“¹⁵⁾

Тогавя се приближи Заратустра. Той стоя
дълго време замисленъ и разглеждаше ужасната
картина, която му се представи. Но сърдцето му
биеше мощно и въ неговата душа гласътъ на убе-
ждението надмогваше всичко, което влизаше въ
нея чрезъ чувствата.

„Бждете твърди.“¹⁶⁾ Тѣй увещавахъ нѣвга хо-
рата“, каза Заратустра. „Бжди твърдо, мое сърдце!
Кога и кжде би било по-необходимо това напо-
мяне, отколкото тукъ?“

Земята е окървавена. Какво ще стане по-нататък? Не бихъ ли се окървавилъ и азъ, ако трѣбва да се откъсна отъ моята душа? Какво би ме разкъсвало тъй силно тогава? Фалшивото съчувствие ли, страданието заради страданието на другитѣ, състраданието ли?

Кой би ме утешилъ? Кой би смекчилъ моята болка? Кой би ми помогналъ въ най-тежкитѣ часове?

Никой освенъ мене не е въ състояние да донесе оздравяване на раната, и азъ изпълнихъ това, като надмогнахъ самия себе си.

Азъ обичамъ всички ония, които сж надмогнали себе си, дори когато е трѣбвало да загинатъ отъ това“.

И той отиде по-нататъкъ и виде мъртвитѣ, които съ стъкдени очи се взираха въ нощния мракъ.

„Какъ да ви съжалявамъ, щастливци?“ каза Заратустра. „Вашата целъ е изпълнена; вие ще бждете камъни за велика постройка. Какво отъ това, че отъ камънитѣ падатъ отломки, когато каменодѣлецътъ имъ дава форма? Какво е отдѣлниятъ камъкъ? Кой се кахъри за сждбата на единичния човѣкъ?

Бждете прославени, вие мъртви, вие показалци на една велика бжднина, чийто завършекъ ще бжде този, когото азъ . . .“

Тукъ го прекъсна смъртта, която се бѣше доближила въ мрака, съ думитѣ: „Накжде си се запжтилъ Заратустра? Накжде води твойтъ друмъ? Азъ мислѣхъ, че спишъ тамъ въ планината. Какво правишъ пакъ между мъртвитѣ човѣци?“

„Пакъ те намѣрихъ, царице на мрака,“ отговори Заратустра. „Ние се познаваме и твоитѣ пжтища често кръстосватъ моитѣ пжтеки. Твоето царство пребродихъ азъ, за да измина пжтя, който води къмъ бждещето — ако ще да бжде и презъ трупове. Искашъ ли да ми забранишъ да вървя тукъ?“

„Не, не“, каза спокойно смъртта и се ухили. „Върви изъ моята област, но гледай предъ себе си, за да не те разтревожи изгледа на моитѣ поля. Той не е приятенъ и влияе зле на пророци и подобрители на бждещето.“

„Духъ на унищожението, ти не ме плашишъ!“ отвърна Заратустра.

„Кжде би била подбудата за творчество, ако нѣмаше унищожението? Ние се познаваме. Тукъ ти изгради много основи, другото ще могатъ да направятъ тѣзи, които ще преживѣятъ. За тѣхъ приготвяшъ мѣсто за ново строителство, свобода за тѣхнитѣ мишци и възможностъ за тѣхното развитие. Безъ тебе човѣчеството много скоро би потънало въ небитието.“

„Трѣбва!“ каза смъртта. „Тѣй гласи вѣчната заповѣдь! Кого ползува това азъ не питамъ. Хората не могатъ избѣгна да влѣзатъ въ моята градина. Но че тамъ се крие зародишътъ на новия животъ, въ това азъ не се съмнявамъ.“

Ако свѣтътъ потъне въ кръвъ — какво ме интересува? Но какво би те радвало тебе това?“

„Това е пролѣтниятъ дъждъ, благодатната роса за новата земя, която ти раздавашъ, смъртъ“, отвърна Заратустра. „Отъ кръвьта става кръвъ — нова и по-добра за по-нови и по-добри артерии, мѣзга за силни членове, които шествуватъ къмъ изгрѣвъ слънце.“

„Ти си пиянъ отъ твоитѣ надежди! Внимавай, да не те обърне нѣкой по-великъ, който стои по-близо до тебе, отколкото ти предполагашъ!“ извика смъртта и изчезна.

„Нека все пакъ дойде по-великиятъ“, каза Заратустра весело. „На какво друго ще ме научи освенъ на това, което азъ вече знамъ: че само на единъ подобава мѣстото до слънцето, на онзи, когото азъ видя да възкрѣсва отъ кървавото бойно поле, на човѣка за когото проповѣдвахъ презъ вре-

ме на моето първо странствуване по тази родена въ борби земя — на онзи, който е станалъ като мене — безстрастенъ и твърдъ.“

Заратустра забеляза военния свещеникъ, който неуморно изпълняваше своята благодатна служба. Надъ ранени и умиращи се навеждаше скромниятъ Божи служителъ, непрестанно раздавайки утеха. Въ ржката му свѣтѣше кръстътъ въ бледния блѣсъкъ на месеца. „Absolvo te!“ казваше той на всички, които безпомощно устремяваха къмъ него отчаяния си погледъ, и сърцето му преливаше отъ състрадание и скръбъ. Смъртта тихо следваше по неговитѣ стѣпки.

„Ти, вития на смъртта“, каза му Заратустра, „съ какво мислишъ да помогнешъ на тѣзи, надъ които се навеждашъ?“

Сериозно ли държишъ на думитѣ, които имъ казвашъ?“

„И последната утеха на умирацитѣ ли грабишъ?“ запита свещеникътъ. „Присърдце ли ти е да оставишъ тия бедни да загинатъ безпомощни?“

„Нѣвга азъ утешавахъ единъ умиращъ“, каза Заратустра. „Съвсемъ не воинъ, а единъ подхлъзналъ се вжжеиграчъ. Но азъ мисля, че при умираше всички сж еднакви. И азъ не му казахъ друго освенъ: „Нѣма ни дяволъ, ни пкълъ. Душата ти ще издѣхне преди тѣлото.“¹⁷⁾

И съ това се утеши умиращиятъ, защото знаеше, че никаква опасностъ вече не го застрашава. Не постѣпихъ ли така най-добре?“

„И това ти наричашъ любовъ къмъ ближния?“ запита удивенъ свещеникътъ. „Това ти наричашъ състрадание?“

„Не ми говори за любовъ къмъ ближненъ и състрадание“, отговори Заратустра.

„Не е ли състраданието кръстъ, о който ще бжде пригвозденъ този, що обича хората?“¹⁸⁾

„Отъ своето състрадание къмъ човѣцитѣ издѣхна Богъ!“

„Азъ ти казвамъ: войната и смѣлостъта сж дали по-велики нѣща, отколкото любовъта къмъ ближния!“

А какво обещаващъ ти на умирация? На града отвѣждъ, или вѣчни мъжи? Виджъ, азъ не правя това. Съзнанието за вѣчното освобождение, едно вѣчно нищо, не е ли по-ценно отъ твоитѣ обещания?“

„Азъ върша дѣло на милосърдието“, каза свещеникътъ, „и моитѣ думи сж милосърдни думи, а не груби и безнадеждни като твоитѣ.“

„А най-последенъ врагъ, който ще бжде унищоженъ, е смъртъта.“¹⁹ За да направя нейното жило нечувствително, раздавамъ утеха въ името на Всеомогщия Богъ.

А казано е: „Блажени милостивитѣ, защото тѣ ще бждатъ помилувани“,²⁰) и дългъ на всѣки човѣкъ е да бжде милостивъ!“

„Защо все едни и сжщи думи?“ подхвърли Заратустра. „Ще се размекне и разслаби човѣчеството отъ такива речи.“

Азъ обичамъ само силнитѣ, идващитѣ, които сж се издигнали надъ глупавитѣ надежди, които, освободени отъ несъзнателната вѣра, живѣятъ и умираатъ само за себе си, и изпълняватъ своята велика целъ, — да подготвятъ ново поколѣние, поколѣнието на което принадлежи земята и на което трѣбва да бжде подчинена.

Твърдъ въ живота, твърдъ въ смъртъта, такъвъ трѣбва да стане човѣкътъ!“

„Отъ твоето учение ще се роди поколѣние отъ презрители и отрицатели, чужденецо“, каза тжжно свещеникътъ.

„Отъ дни и години беснѣе войната и унищожението, спорятъ братя, синове и бащи за господство на земята. Потапятъ цвѣтящия свѣтъ въ димъ

и смъртна мъгла. Отъ дни и години тъмни духове мислятъ върху нови интриги и подтискатъ тѣзи, които искатъ да се върнатъ назадъ къмъ времето на миръ и вѣра. Който проповѣдва като тебе, той проповѣдва гибель и вѣчна борба!

Вития на смъртта ме нарече ти. Истина ти казвамъ азъ, трѣбва да ме наречешъ проповѣдникъ на живота, защото азъ не възвестявамъ друго, а вѣрата въ онова възраждане на човѣчеството, което едничко носи благодать, възраждане на времето на мирния съвмѣстенъ животъ по онзи начинъ, който отстѣпва на единъ по-висшъ духъ господството на земята, не за да умъртвява, а за да живѣе! Много, много се различаватъ нашитѣ разбирания!“

„Иди и проповѣдвай споредъ твоего разбирање, проповѣдничко на миналитѣ времена!“ отвърна Заратустра. „Азъ проповѣдвамъ Идващиятъ, Господаря на земята!“

„А азъ Господаря на свѣта!“ прозвуча гласътъ на свещеника като изъ далече.

Нощта хвърли тъменъ воалъ надъ бойното поле.

Въ последния луненъ лъчъ блѣстѣше кръстътъ въ ржката на милосърдния утешителъ, и като лъхъ на неземна висина повѣваха неговитѣ кротки, примирителни думи презъ ужаса на смъртта: „Absolve te in nomine Domini!“

Заратустра пжтуваше презъ непозната мѣстность, но кждето и да насочеше неуморимитѣ си стѣпки, срѣщаше грозния пиръ на войната. Запустѣли градове и села, изгорѣни и разрушени църкви, превърнати на развалини замъци, мъртви и умиращи допълваха безутешната картина на времето. Нужда и бедствие седѣха край пжтя и му се хилѣха. Глутници, боящи се отъ свѣтлината, се прѣсваха, щомъ се доближеше той. Вмѣсто орела, който го съпровождаше при започване на новото му стран-

ствуване по земята, високо надъ главата му се виеше ято грачещи гарвани.

Понѣвга Заратустра се спираше и разглеждаше проститѣ гробове, подъ които спѣха онѣзи, които съ живота си заплатиха безумието на едно пияно отъ кръвь време. Изкривени дървени кръстове стърчеха надъ гробоветѣ. Върху много отъ тѣхъ имаше шлемъ или войнишка фуражка, като знакъ на това, че тукъ почива падналь воинъ.

Наоколо царуваше тишината на смъртѣта.

Замисленъ крачеше Заратустра напредъ и все напредъ.

Най-после стигна до една отстранена долина. Тамъ лежеше едно малко селце, което като по чудо бѣше пощадено отъ войната.

При входа на селото се намираха гробищата. Несъзнателно Заратустра влѣзе презъ тѣсната вратичка.

Предъ единъ прѣсенъ гробъ бѣ колѣничила млада жена, а до нея две малки деца.

Жената изглеждаше съвсемъ съкрушена отъ дълбока скръбъ, защото ридаше неутешимо и се хвърляше върху гроба, а малкитѣ край нея жално плачеха и пищѣха.

Тогава нѣкакво дълбоко съчувствие завладѣ Заратустра. Той се доближи до жената, изправи я и каза: „Защо плачешъ толкова много? Кой е умрѣль, та тѣй го оплаквашъ?“

Жената въздѣхна съ задавенъ гласъ: „Тукъ лежи моятъ съпругъ, моето щастие, моята гордостъ, моятъ единственъ приятель. Вчера го погребяха — бащата на моитѣ бедни дечица. Тежко раненъ се върна той отъ войната — невъзможно бѣше да го спасимъ.

Сега той е мъртавъ! О, и азъ бихъ умрѣла и нѣмаше да зная нищо за този животъ! Но заради децата азъ трѣбва да живѣя и да търпя. Кой би се смилилъ надъ тѣхъ, ако азъ умра?“

„Съвземи се, жено!“ подкани Заратустра колѣничилата. Твоятъ съпругъ падна заради едно велико дѣло. Въ него азъ уважавамъ героя, който се пожертвува, за да стори мѣсто на по-велики следъ него, да изравни пѣтя къмъ новото земно царство — а този пѣтъ върви надъ паднали.

Вѣрвай ми, какво сж отдѣлнитѣ хора? Много вече паднаха, много още трѣбва да паднатъ, докато дойде голѣмиятъ день, въ който освободената отъ сгурия земя ще може да поздрави истинския господарь, на когото всички, които трѣбваше да загинатъ преди него, бѣха само предвестници и факлоносци, които му служеха.

Съ бронзовъ юмрукъ чука бждещето на вратата на човѣцитѣ и иска тѣхната дань. Безъ борба нѣма напредѣкъ, безъ жертва нѣма награда.

Гордѣй се затова, че си могла да принесешъ една лепта за изграждането на бждещия свѣтъ!“

Тогава жената стана, хвана ^{мис} децата си за рѣце, погледна очудено Заратустра и каза: „Ти си чужденецъ тукъ и не разбирашъ нашата мжка! Какво ще имамъ азъ отъ единъ мъртавъ герой? Какво ми сж дотрѣбвали твоитѣ речи — азъ не разбирамъ думитѣ ти. Въ сърдцето ти — доколкото те разбрахъ — липсва нѣщо. Ти си лошъ утешителъ за мене и за беднитѣ ми дечица“.

И жената се отдалечи отъ тамъ, оглеждайки се съ ужасъ назадъ.

„Не е първи пѣтъ“, въздъхна Заратустра, „женитѣ да не ме разбиратъ. Какъ ще ме разбере тази, която носи такава скръбъ за едно — нищо!“

Защо сж скръбъта и риданията, щомъ се отива напредъ, къмъ изгрѣва на слънцето?

А когато земята изхвърли безброй пѣти своитѣ вълни и покрие долинитѣ, за да изникнатъ планини и нейното лице се измѣни, за да даде възможность за сжществуване на други, по-високостоящи сжще-

ства, не трѣбва ли милиони сжщества да загинатъ, за да сторятъ мѣсто на идващитѣ?

Кой днесъ носи трауръ за загиналитѣ свѣтове?

Още ли земята не е родила човѣкътъ, който усмихнатъ танцува и танцувайки загива, за да отсѣпи на по-добъръ хороиграчъ, който носи въ себе си веселия, увенчания съ листа богъ, бога на победата?

И защо бѣше войната, ако не да подготви влизането на победителя — богъ?“

Следъ този разговоръ съ себе си Заратустра приседна на край на гроба и потъна цѣлъ въ себе си. Налегна го голѣма умора и той заспа.

И сънува чуденъ сънь.

Гробището, въ което седѣше, стана чудовищно широко. Заратустра видѣ цѣлата земя — и тя му се стори едно единствено, безкрайно голѣмо гробище.

Кръсть следъ кръсть се редѣха, гробъ до гробъ, и между гробоветѣ течеха като въ чудовищни артерии потоци кръвь.

Изведнѣжъ страшна грѣмотевица разтърси въздуха. Изви се прахъ и прѣстъ надъ безчислени гробове. Кръстове и надгробни камъни се разклатиха и паднаха. Буря съ писъкъ се изви надъ земята и всрѣдъ тътнежъ и грѣмотевици проеча единъ мощенъ гласъ: „Ставайте! Ставайте! Сждниятъ день дойде!“

Изъ гробоветѣ се дигнаха мъртвитѣ, разтегнаха се и образуваха едно безкрайно шествие, което минаваше край Заратустра.

Страшно бѣше да се гледатъ минаващитѣ фигури. На единъ отъ дълбока рана на главата течеше кръвь по бледното като на привидение лице. Другъ вървѣше напредъ, а откъснатата му глава се удряше на гърдитѣ му. Трети куцаше на единъ кракъ и влачеше следъ себе си раздробения си другъ кракъ. Четвърти размахваше откъснатата си

ржка съ другата останала здрава ржка като оржие. Всички, всички отминаваха така, както сж били погребани, вѣдини, единъ цѣлъ свѣтъ отъ вѣдини, високи и низки, млади и стари, жертва на една и сжща чудовищность.

И тѣ вървѣха край Заратустра, тѣхнитѣ нечовѣшки погледи го гледаха съ укоръ, обвиняващи и безмилостни.

Цѣли народи минаваха край него, безкрайни редици тѣпчеха и се клатѣха, и като че се мѣняваха слънце и луна, а шествието нѣмаше край.

Тогава въ въздуха проецаха тржбни звуци. Небето се разкжса и всрѣдъ пламъци се яви Този, когото Заратустра бѣше нарекълъ мъртавъ, вѣчно живиятъ Богъ.

Той седѣше на огненъ тронъ, а отъ дветѣ му страни стоеха ангели съ свѣтещи мечове.

Изведнѣжъ редицитѣ мъртви застанаха мирно. Изъ Божиитѣ уста прозвучаха думитѣ: „Дойдете при Мене всички отрудени и обременени и Азъ ще Ви успокоя!“²¹⁾

Истина ви казвамъ: „Нѣма нищо скрито, което да се не открие и тайно, което да се не узнае!“²²⁾

„Идете въ царството, което съмъ приготвилъ за васъ! А този и всички ония, които следваха следъ този, който проповѣдваше противъ Мене и Ме отричаше, който ругаеше милость и любовь и потопа свѣта въ кръвъ, премного кръвъ, ще получи вѣчно проклятие!

Който подбуждаше хората единъ срещу другъ и отричаше тѣхното предопредѣление, да живѣятъ единъ съ другъ като братя и сестри заради Небесния Отецъ, който стана Каинъ срещу своя братъ заради властъ и земни блага, заради земята и господството надъ нея, да бжде проклетъ и окаянь!“

Тогава тълпитѣ издигнаха гласовѣтъ си като ураганъ: „Да бжде проклетъ и окаянь!“

На Заратустра, обаче, се стори, че тѣ обръщаха гласоветѣ си противъ него.

И пакъ прозвуча гласътъ Господень: „Не убивай!“, а „който убие, виновенъ е предъ сѣда!“²³⁾

Презъ хаоса отъ гласове и викове на мъртви гърмѣше най-страшната отъ всички думи: „Виновенъ!“

Тогава Заратустра се пробуди и сърдцето му биеше както никога по-рано.

Бѣ се стъмнило. Тѣй дълго бѣше спалъ той.

Оттатъкъ въ селото виеше куче. Съ поплакъ свирѣше нощния вѣтъръ надъ гробоветѣ.

А Заратустра стана отъ гроба, на който бѣше седналъ и заспалъ, излѣзе мълчаливъ и угнетенъ изъ градината на смъртта.

Дълго скитà той въ тъмнината. Отъ време на време се спираше и отправяше погледъ къмъ звездния небосклонъ, дали нѣма да види орела, своя нѣкогашенъ вѣренъ спътникъ.

Но гордата птица не се виждаше. Може би шумътъ на битката, който изпълняше долини и планини, бѣше я прокудилъ.

„Защо съмъ тѣй самотенъ, както нивга до сега?“ въздъхна Заратустра. „Не виждамъ дори моя най-вѣренъ приятелъ. Това е изключително време, въ което азъ бродя, съвсемъ не толкова, каквото си го мислѣхъ. И все пакъ то трѣбва да доведе до победа, до победа на човѣчеството надъ себе си.

Защо бушуваше войната? Не трѣбва ли тя да пречисти хората и да ги заведе къмъ новъ животъ, очистенъ отъ сгурията на миналото?“

Презъ време на този разговоръ съ себе си, той чу надъ главата си силно бучене и трѣсъкъ. Когато погледна нагоре, той видѣ въ блѣсъка на изгрѣващия месецъ една чудовищна птица въ въздуха, която правѣше мощни кржгове и се спускаше ту нагоре, ту надолу.

Изведнѣжъ наоколо почна да бучи, съскащи пламъци се издигаха отъ планинитѣ и оглушителни гърмежи изпълниха нощта.

Като огнени змии се извиваха снаряди отъ околнитѣ височини къмъ чудовищната птица. Тогава отъ нея се издигна огроменъ пламъкъ и горяща тя полетя къмъ земята. Недалечъ отъ пѣтя на Заратустра тя се спусна съ трѣсъкъ върху едно дърво и заедно съ счупенитѣ клони падна на земята.

Когато Заратустра изтича до мѣстото, дето лежеше горящето и пламтяще нощно чудовище, забеляза единъ мжжъ, който се бѣше прострѣлъ неподвижно до развалинитѣ на единъ изкуствено

направенъ стоманенъ скелетъ, на какъвто се бѣше преобразила птицата.

Съ очудване Заратустра гледаше това дѣло на новия човѣкъ, наведе се надъ падналия въ безсъзнание мжжъ, дигна главата му, отъ тежкитѣ рани на която течеше кръвь и я сложи на скута си.

Дълго седѣ той тамъ и гледаше бледното младенческо лице, което имаше строгъ, дори празниченъ изразъ.

„Една рѣдка птица намѣрихъ азъ тукъ,“ мълвѣше той замисленъ. „Рѣдки птици намѣрихъ и между хората, и достатъчно рѣдки бухали, но тази ми се струва особенъ родъ. Безумието ли е тласнало този мжжъ къмъ висинитѣ или нуждата, която и мене тласкаше и тласна, да бжде самъ, за да избѣга отъ земния прахъ и отъ всѣкакви червеи, които се криватъ въ праха?“

Младъ е този, когото държа въ скута си—какво търси въ въздуха—младъ и бледенъ като Икаръ?

Завистливиятъ месецъ ли му счупи крилата или го опърли коварството на враговетѣ му?

Хвърчащъ човѣкъ, човѣкъ-птица, който е „лекъ“ и е надмогналъ „духа на теготата“!

И докато говорѣше, ранениятъ отвори очи: „Кжде съмъ?“ бѣбрѣше той, „какво е станало съ менъ?“

„Ти забрави изхода си“, каза Заратустра сериозно. „Ти забрави, че, който се издига, трѣбва да падне, защото преминава границитѣ на теготата. Това ти не можа да постигнешъ и сега лежишъ на земята, отъ която тръгна.“

Но утеша се! Ти много си рискувалъ и много си постигналъ, щомъ макаръ за кжсо време си пожелалъ да избѣгашъ отъ земята.

Истина, азъ искамъ да те посъветвамъ и съ душата ти да стане така! Твоето издигане бѣше единъ опитъ, но все пакъ единъ мощенъ опитъ, който ти прави честь.“

„Кой си ти?“, запита лежащиятъ.

„Защо ме питашъ?“ засмѣ се Заратустра. „Какво ще те ползува, ако ти кажа моето име, което ти звучи чуждо и нищо нѣма да ти обясни. Кажи ми по-добре, какво търсѣше тамъ горе, отъ дето тъй грубо те свалиха?“

„Чужденецъ си, наистина“, прекъсна го другиятъ мрачно. „Чуждъ, както моето занятие ти е чуждо. Азъ съмъ войникъ — азъ бѣхъ такъвъ — и излетѣхъ съ моята машина надъ облацитѣ. Носѣхъ смъртъ и унищожение, дето се появявахъ. Така трѣбваше да постъпвамъ, макаръ че отивахъ противъ природата си. Човѣкътъ си изгради царство въ въздуха, за да сѣе смъртъ изъ невинната областъ на птицитѣ. Сега и моятъ часъ е ударилъ и никой непожела да ми донесе утеха преди последното летене, летене въ бездѣнната дълбочина.“

„За това занятие е нужно много смѣлость и решителность. Призванието ти било да разнасяшъ гибель, та тъй си помагалъ на великото дѣло на съвършенството, едно колелце отъ великото кръгово дѣло на бждещето. Защо съжالياвашъ за това?“

Гордѣй се, че на тебъ е било дадено това, което на малцина е отсждено, поне тѣлесно да надмогнешъ теготата. Скоро и душата ти ще отлети и ти ще бждешъ съвсемъ свободенъ,“ отговори Заратустра.

„А отплатата?“ запита летецътъ.

„Отплата?“ засмѣ се Заратустра. „Наградата? Казвамъ, настъпи времето, когато ти ще умрешъ, и ти иначе ще се отнасяшъ къмъ всичко, за което си се борилъ съ толкова трудъ. „Умри на време!“ учехъ нѣвга човѣцитѣ. Всѣки се страхува отъ лоши часове, когато го приближава духа на теготата, за да привлече къмъ себе си птицата, която иска да отлети отъ него.“

Избѣгни този часъ — ти си се пожертвувалъ — „обичамъ тѣзи, които се за земята жертвуватъ, та съ време земята да стане земя на Сврѣхчовѣка!“²⁴⁾

Тогава дълбока бледност покри лицето на тежко дишашия младъ човѣкъ. „Сега те познавамъ,“ промълви той и се изви въ предсмъртна агония. „Сега азъ знамъ, кой си ти! Ти си единъ отъ онѣзи, които учатъ, че човѣкътъ . . .“ Потокъ отъ кръвъ затвори устата на умирающия и той за винаги занѣмъ.

„Човѣкъ е нѣщо, което трѣбва да се надмогне!“²⁵⁾ измърмори Заратустра, пустна главата на мъртвия да падне на земята и отмина.

Докато Заратустра крачеше напредъ, развълнуванъ отъ особенитѣ преживѣлици на тази нощъ, дочу единъ гласъ: „Защо се бъркашъ въ работата ми! Какво си тръгналъ да ловишъ души въ тъмна нощъ? Какво правишъ, пророче, въ моитѣ владения?“

А когато Заратустра погледна въ мрака, забеляза единъ отвратителенъ човѣкъ, който накуцваше и идѣше къмъ него, а очитѣ му свѣтѣха като очи на хищникъ.

„Не те познавамъ!“ отговори Заратустра. „Азъ не знамъ и владението ти! Какво искашъ отъ мене?“

„Тъй! Тъй!“ подсмиваше се Отвратителниятъ. „Заратустра не ме познава!“

„Наистина чудно, защото иначе ти не си тъй саможивъ!“

„Сега ти бродишъ изъ мрака. Не се чуди, че те срѣща господарьтъ на тъмнината. Азъ съмъ дявола!“

„Ти ми изглеждашъ отвратителенъ дяволъ“, отвърна Заратустра. „Нѣвга азъ не вѣрвахъ нищо за тебе — кой ли ще вѣрва въ тебе, ако е безбоженъ като менъ? Какво друго си ти, ако не безобразната обратна страна на Бога?“

„Вѣрвай комуто щѣшъ!“ прекъсна го куциятъ.

„Азъ съмъ! Само това е достатъчно. И отрицателитѣ вече сж се научили на нѣщо добро.

Ти вървишъ и търсишъ и азъ знамъ, какво търсишъ. Но въ усърдното си търсене ти не ме виждашъ.

Азъ съмъ, азъ бѣхъ, чрезъ тебе азъ станяхъ наистина великъ и силенъ — азъ се доближихъ до

твоего учение — и ти мислеше чрез мене. „Духъ на теготата“ ме нарече ти — тукъ името не прѣчи нищо, други ме нарекоха другога — и така ме знаеше ти.

Издигане на човѣка и земно царство, владение и чупене на вратове, това проповѣдваше ти. И вижъ, твоитѣ семена поникнаха! Стотици хиляди мостове и пѣтеки се образуваха, за да мине по тѣхъ твоятъ идеалъ на бждещето, а забрави какво направи съ това, какво пробуди. Духове, които слушатъ мене, властолюбие, завистъ, алчностъ, кождерство, гладъ, бедствие, отчаяние.

Кървавъ е издѣланъ тронътъ, на който искашъ да сложишъ идващия господаръ на земята. Има и други идеали, но за тѣхъ единъ другъ ще ти говори. Не ме отричай! Азъ съмъ, азъ бѣхъ, азъ ще бжда, докато има човѣци!“

„Никога не съмъ отричалъ грѣшкитѣ на хората“, отговори Заратустра, „нито притегателната сила на пропастьта. При все това азъ считамъ, че си заслужава да се прогонватъ призрацитѣ и суевѣрията.

Дяволътъ сжщо е за мене суевѣрие, и който го надмогне, надмогва себе си, защото суевѣрие се крие у всѣкиго. И съ себе си човѣкъ надмогва и противника на дявола и ще се върне къмъ вѣрата въ себе си.“

„Ти не ще ме прогонишъ, Заратустра“, каза дяволътъ. „Мене ме прогонва единъ другъ възгледъ върху нѣщата, но колко далечъ си ти отъ него!“

„Ти имашъ право!“ засмѣ се Заратустра. „Далечъ, далечъ въ далнината отправя погледъ и надежда моятъ духъ. Какъ бихме могли да бждемъ близко?“

Духъ на застоя, какъ разбра духа на стремящото се напредъ време?“

Но Заратустра не получи вече отговоръ, защото сплтникътъ му бѣше изчезналъ.

Тогава той се разтърси като птица, която се готви да литне и забърза къмъ настѣпващото утро.

Дълго скитà Заратустра. Привечеръ той стигна до единъ градъ.

Уморенъ и гладенъ той търсѣше подслонъ, дето да отпочине. Но кждето и да влѣзѣше, навсѣкжде го посрѣщаше преситениятъ дѣхъ на кръчмитѣ и го отблѣсваше отъ хората, които седѣха край дълги маси въ задимени стаи, пиеха и проклинаха тежкото време.

„Кжде е чистиятъ въздухъ на моитѣ планини?“ въздѣхна Заратустра и отмина натжженъ по-нататѣкъ. „Колко много е по-цененъ ледениятъ студъ на снѣговетѣ и на ведрия планински вѣтъръ предъ този адски димъ, въ който седятъ хората и бѣбрятъ за праздни работи! Предпочитамъ да сложа глава на открито и да почивамъ подъ нѣкое дърво, та то въ сѣня да ми шумоли, отколкото да отседна всрѣдъ тѣзи хора!“

Така бѣбрейки съ себе си той крачеше напредъ, когато нѣкой го дръпна за дрехата.

Като се обърна, той видѣ единъ старъ мжжъ, чието почтено лице му вдѣхваше уважение.

„Сигурно диришъ подслонъ, чужденецо?“ запита старецътъ.

„Ти позна“, отвърна Заратустра. „Но азъ не намѣрихъ мѣсто за почивка всрѣдъ жителитѣ на този градъ, затова предпочитамъ да си отида и да почивамъ на открито. Поне очитѣ ми ще останатъ ясни, ушитѣ ми чисти и разсждѣкътъ ми бистъръ.“

„Ако би желалъ да дойдешъ у мене“, каза стариятъ решително, „ще бждешъ добре дошелъ гостъ. Азъ, наистина, не съмъ въ състояние да ти предложа много, но ти не ми изглеждашъ много изискателенъ, за да останешъ недоволенъ.“

„На драго сърдце приемамъ твоето гостоприемство, ако не съмъ ти въ тежестъ“, отвърна Заратустра. „Едно парче хлѣбъ, чаша прѣсна вода и едно скромно легло сж ми достатѣчни. И за всичко това ще имашъ нѣколко добри думи и моята благодарностъ.“

„Каквото желашъ, ще намѣришъ при мене“, каза старецътъ. „Благодарностъ не чакамъ.“

Тогава Заратустра взе ржката на стареца и я разтърси сърдечно.

„Рѣдко се намиратъ хора като тебе“, каза той усмихнатъ. „Най-често всѣки желае да задължи другия съ благодарностъ.“

„Азъ съмъ получилъ много благодарности, а още повече неблагодарности“, отвърна стариятъ. „Сега мога да се откажа и отъ дветѣ.“

И когато вървѣха, Заратустра научи, че старецътъ бѣше лѣкаръ, който сега бѣ изоставилъ своето занятие и водѣше тихо сжществуване далечъ отъ другитѣ хора на града.

„Азъ съмъ видѣлъ доста хора въ моята кжща“, каза старецътъ. „Сега се радвамъ, че мога да бжда и самъ. Но старата страсть, да помагамъ на другитѣ, ме влѣче отъ време на време на улицата, особено когато се смрачи. Тогава виждамъ нѣкои, които отбѣгватъ свѣтлината. Не всѣкога крадци и просеци, както ти би помислилъ, но истински бедни, които само нощемъ изнасятъ своето бедствие на улицата. Да помагамъ на такива е радостъ за мене, защото понѣвга човѣкъ намира и „човѣци“ между тѣхъ.“

Заратустра се очудваше на тѣзи думи, но мълчеше и следваше своя водачъ.

Най-после тѣ стигнаха до една малка кжщичка съвсемъ на края на града, дето лѣкарътъ живѣше самъ.

Тѣ влѣзоха въ една силно освѣтена стая. „Седни, каза старецътъ, и си отпочини, а въ това време азъ ще се погрижа за вечерята“.

И докато Заратустра отговори, хазаинът бѣ изчезналъ.

Съ очудване той разгледа стаята. Голѣмата лампа, която хвърляше приятната си свѣтлина наоколо, висѣше на тежка верига надъ една писалищна маса, по която лежеха книги и рѣкописи. До тѣхъ стоеха реторти и епруветки, шишенца съ таинствени надписи, а отъ корниза на високъ, прояденъ отъ червеи, шкафъ се хилѣше човѣшки черепъ. На челото му имаше надписъ съ златни букви „vanitas“.

Тогава се яви старецътъ, зашла съ ослѣпително бѣла покривка една стояща на страна маса, премѣсти я въ срѣдата на стаята, сложи една тежка стомна на масата, нарѣза хубавъ хлѣбъ въ бѣли чении, напълни два стакана съ искряще вино и покани Заратустра на трапезата.

„Ти трѣбва да вкусишъ и отъ плодоветѣ на моята градина“, каза приветливо старецътъ, извади отъ единъ долапъ голѣма чения съ великолепни плодове и едно блюдо съ златожълтъ медъ и ги сложи на масата.

„Азъ не те питахъ за името“, каза лѣкарътъ; „името изчезва, духътъ е това, което азъ считамъ за постоянно. И ти не питай за името на своя хазаинъ. А сега нека ти е сладко!“

Двамата седнаха на масата.

Старецътъ взе отъ хлѣба и го разчупи. Въ това време свѣтлината на лампата, като че намалая, а отъ хлѣба и отъ рѣцетѣ на стареца като че излизаше странна свѣтлина. Тогава той подаде отъ хлѣба на Заратустра и той яде отъ него мълчаливо.

Когато старецътъ тържествено вдигна чашата си, презъ стаята като че премина свѣрхземна свѣтлина. А когато се чукна съ чашата на Заратустра, сякашъ прозвуча камбаненъ звънъ. И двамата пиха мълчаливо.

Около челото на стареца се появи нѣкакво

странно сияние, а очитъ му гледаха устремени въ далечината.

И когато пакъ погледна Заратустра, промълви съ тжженъ гласъ: „Нека не ти е досадно, че си гостъ на единъ самотникъ. Яжъ, пий и се чувствуй добре, а после ще си поприказваме безгрижно, защото единъ добъръ разговоръ услажда храната“.

Заратустра говори за ястията и виното, и му се струваше, че седи на трапезата на нѣкой князь.

„Ти, добрий ми човѣче“, каза той сърдечно, „кажи ми какво правишъ въ твоята самота, защото ми се струва, че не си отъ онѣзи, които премного почиватъ?“

„Азъ поправамъ стари грѣшници“, отговори старецътъ замислено и погледна проникателно Заратустра. „Знаешъ ли, чужденецо“ (тукъ гласътъ му стана таинственъ), „азъ вървя по Божиитъ стѣпки!“

Тогава Заратустра изведнѣжъ вдигна очи и погледна въпросително хазаина си въ лицето.

„И ти ли?“ Каза той клатейки глава. „Та нали си ученъ? Не намѣри ли по-добро занимание отъ това да бждешъ гробаръ? Защо тамъ на черепа стои: „vanitas“? Това не важи ли и за твоя Богъ?“

А твоятъ Богъ е Богъ не отъ този свѣтъ — тъй смѣя да предполагамъ азъ!“

„Нѣвга мислѣхъ“, каза лѣкарьтъ, „и азъ като тебе и като много други, че има само знание, доказателства и никаква вѣра.“

Днесъ, следъ много години сериозно търсене и дълбокъ размисълъ, азъ съмъ на друго мнение“.

„Има едно старо безумие, което се нарича добро и зло“, отвърна Заратустра. „Отъ него създаде заплетеното въ безумие и предразсѣдъци човѣчество своитѣ богове. Свѣтлина и мракъ и накрай единъ Богъ, тъкмо този, въ когото вѣрвашъ, който отъ гнѣвливъ, отмѣстителенъ Богъ, стана Богъ на слабостта и състраданияето.“

Той се роди и отрасна тамъ, де растна най-негодното отъ вси дървета, кръстътъ! ²⁶⁾

Подъ таково дърво азъ не бихъ желалъ да спя, нито да почивамъ въ такъва гора—това би било за менъ покоя на смъртта.“

„Заблуждавашъ се, гостенино,“ каза старецътъ. „Но добре, въ тебе азъ не срѣщамъ първия отрицателъ.“

Помислилъ ли си нѣвга сериозно върху това, отъ где е получило своя тласкъ всѣко сжществуване и битие, идване и отминаване — и възвратъ?

Години наредъ седѣхъ азъ надъ колби и реторти, изследвахъ тайнитѣ на природата, подслушвахъ тѣхния шепотъ, измжчвахъ мозъка си да се доближа до великата загадка — напраздно!

На небето свѣтѣха вѣчнитѣ съзвездия и азъ презъ течение на много години наблюдавахъ тѣхния отмѣренъ бѣгъ. Кой ги създаде, кой ги постави и нареди?

И каква цель се преследва съ тѣхъ?

Азъ размишлявахъ надъ изкустната постройка на човѣка. Подъ най-силната лупа ми избѣгваше тайната — човѣкъ самъ никога нѣма да я открие.

И защо е природата, голѣмата неизмѣрима вселенна и най-особената издѣнка на природата — човѣкътъ, ако въ нея не лежи една по-висока цель?

Вижъ, тогава почнахъ да ставамъ разсждливъ. Нѣкакъ си, нѣгде трѣбва да се крие единъ мощенъ потикъ въ всичко велико и необхватно, което ни окръжава.

И ако всичко е произлѣзло отъ нищо, трѣбва по-рано да е сжществувалъ Нѣкой, който е влѣлъ силата на Нищото, отъ Нищото да стане Нѣщо.

Има ли нужда отъ повече доказателства?

Така станахъ азъ вѣрующъ!“

Старецътъ замълча, потъналъ въ размисълъ.

Следъ това продължи: „Безпокои ли те вѣрата, кръстътъ? Азъ ти казвамъ—голѣмъ е кръстътъ,

който носи човѣството! Какъ може да те безпокои кръстътъ, на който една частъ отъ човѣството прикова Бога?

Той носѣше страданията на свѣта, горестъта на човѣството въ себе си и умрѣ на него.“

„За кого се пожертвува твоятъ Богъ? Заради кого увисна той на кръста? Заради онзи ли, когото азъ проповѣдвахъ при първото ми идване на земята, заради Сврѣхчовѣка ли, заради свободния човѣкъ на идното време ли се предаде твоятъ Богъ?“ запита разпалено Заратустра.

„Сврѣхчовѣкътъ е смисълътъ на земята!“ ²⁷⁾ Само за него е моята мисль и стремежъ — нищо друго не зная и не признавамъ.“

„А азъ ти казвамъ“, каза старецътъ, „каква полза за човѣка, ако придобие цѣль свѣтъ, а повреди на душата си?“ ²⁸⁾

Какво ще бжде твоятъ Сврѣхчовѣкъ? — Господарь на земята, гордъ, дързкъ, надмѣненъ и презиращъ другитѣ, които не следватъ по неговитѣ стѣпки. Той е бездушенъ и е само една твърда черупка.“

„Какво говоришъ за душа?“ каза Заратустра, „и азъ познавамъ душа, но въ единъ по-другъ смисль отъ тебе!

Душа наричамъ всѣка добродетель—и малката—само когато е запазена. Само не твърде много добродетели! Само не сврѣхземно, за него не искамъ да зная! То отравя и мжти бистритѣ кладенци, чието огледало отразява лика на Идващия, великия победителъ надъ себе си.“

„Душата е нѣщо свято!“ отвърна старецътъ. „Душата е изразъ и сжщность на копнежа, който живѣе у всѣки човѣкъ, да отиде натамъ, отъ дете е дошелъ, предвестникъ и предчувствие на едно по-чисто прераждане, на ново единение съ прадуха въ по-висша, пречистена отъ прахъ и нагаръ, форма.“

„Чуй за твоя Богъ“, каза Заратустра. „Той е

Богъ на разплатата, на наградата и наказанието!“
„Какъ би възпитавалъ ти деца?“ отвърна негови-
ятъ хазаинъ. „Не трѣбва ли да ги награждавашъ,
да ги заплашвашъ? А какво сж голѣмитѣ хора,
ако не деца предъ своя Богъ?“

Мислишъ ли, че нѣма човѣци, за които та-
къвъ възгледъ за Бога е ненуженъ?

Не живѣе ли стремежътъ и надеждата за нѣщо
по-висше у всѣки по-издигнатъ човѣкъ?

А колко повече расте Богъ съ духа на отдѣл-
ния човѣкъ?

Мислишъ ли, че свѣтътъ би билъ по-добъръ
и по-съвършенъ, ако гъмжеше отъ отрицатели и
презрители, отъ властолюбци и насилници?

Вѣрвашъ ли да остане нѣщо? Не би ли се во-
дила постоянна война между тѣхъ, ако не ги съ-
единяваше общиятъ Богъ, война, каквато и сега
бѣснѣе, въ която силенъ срещу силенъ напада за-
ради царството на земята?

Не извежда ли изъ всичко това назадъ къмъ
мира само единъ — Богъ?

Кжде е целта на човѣчеството, ако то се
унищожаваше заради земнитѣ блага?“

„Та и великото въ човѣка е, че той е мостъ, а
не цель: тъкмо това е за скжпене у човѣка, че
е прелѣзъ и залѣзъ!“²⁹⁾ каза Заратустра. „Това е
моего учение!“

„Твоего учение е твърдо и непреклонно!“ каза
старецътъ, клатейки глава.

„Богъ създаде човѣка по образъ и подобие
свое“;³⁰⁾ той никога нѣма да пожелае да бжде самъ
унищоженъ въ човѣка! А ти проповѣдвашъ война
безъ край!“

„Това ми се струва менъ справедливо“, отвър-
на Заратустра.

„Съ тебе, добряко, никога нѣма да се съгла-
симъ! Война! Война! Това е било винаги между
хората, това тѣ всички разбиратъ. Война единъ про-

тивъ другъ, народъ срещу народъ, държава срещу държава, винаги война до най-доброто поколѣние, което трѣбва да дойде нѣвга, за да притежава свѣта, онова поколѣние, което ще надмогне духа на теготата и всичко, що сътвори той: потисничество, законъ, потрѣба и последица, целъ и воля, добро и зло!“³¹⁾

„Ти искашъ, обаче, човѣкътъ да надмогне себе си! Вижъ“, каза хазаинътъ на Заратустра и стана, „тъй говори Господь, когото ти не познавашъ: въ свѣта скърби ще имате, но дерзайте: Азъ победихъ свѣта!“³²⁾

Повѣрвай ми, има повече свръхчовѣци, отколкото мислишъ; може би само по-други отъ твоитѣ.

Мнозина, мнозина надмогнаха човѣка въ себе си. Преди всичко Онзи, Който надмогна себе си за всички, Който искаше да изведе човѣчеството отъ царството на мрака въ царството на свѣтлината.“

„Азъ казвахъ нѣвга въ старо време“, каза Заратустра мрачно: „Заричамъ ви, братя мои, вѣрни на земята преждвайте и не вѣрвайте онѣзи, що ви за надземни упования мълвятъ!“³³⁾ Защо да се вѣрва въ мъртвия Богъ!

Смисълътъ на земята! Вѣрностъ на земята! Вѣра въ земята! Това проповѣдвамъ азъ — назадъ отъ бѣгството въ Отвждъ! Отсамъ е небе и земя за ония, които въ себе си, въ човѣка вѣрватъ, въ побѣдителя надъ себе си за утвърждение господството надъ земята!“

„Тъй говори Господь“, прозвуча гласътъ на стареца. „Защо търсите Живия между мъртвитѣ?“³⁴⁾

Живъ е и моятъ Богъ, и вѣчно живѣе за тѣзи, които Го търсятъ и успѣватъ да Го намѣрятъ. Него, Богъ на милосърдието, на любовта и надеждата, тайната на всѣко битие, и тайната на радостното изкупление, Който премахна и последния врагъ,

смъртта³⁵), на която е подвластенъ и твоятъ свръхчовѣкъ на земята!

Азъ уважавамъ твоята мисль, чужденецо, но нѣвга ти другояче ще мислишъ. И азъ желая само едно: да видя човѣка да върви къмъ усвършенствуване, но не чрезъ борба и кръвь, война и бедствия, скръбъ и отчаяние на другитѣ, не, ржка за ржка да върви човѣчеството къмъ върха на познанието, една армия отъ братя и сестри!

И това е тайната—съберете се въ едно, човѣци, погребете завистъ и алчностъ, властолюбие и тирания; бждете единни въ общъ високъ стремежъ къмъ небето, дето надъ всичко властвува Този, Който сътвори свѣта и сщществата, многоруганиятъ, многоотричаниятъ, всетърпеливиятъ, живиятъ Богъ на свѣта!“

Старецътъ замълча, а въ стаята почна да тъмнѣе.

„Трѣбва да почиваме“, каза старецътъ. „Тукъ ще намѣришъ твоето легло. Достатъчно приказвахме, сега трѣбва да спимъ.“

Тогава Заратустра стисна ржката на хазаина си и мълчаливо се оттегли за почивка.

А когато си легна и дрѣмка го налегна, стори му се, че чува гласа на стареца: „Тази е първа и най-голѣма заповѣдь: „Възлюби ближния си като себе си!“³⁶)

Слънцето отдавна вече свѣтѣше на небето, когато Заратустра се събуди. Засраменъ, че се е успалъ, той скочи отъ леглото и побърза да намѣри хазаина си, защото мислѣше, че ще му бжде тежко да се раздѣли съ гостолобивия мжжъ безъ поздравъ и мълчаливо да продължи пжтя си, безъ да може да даде отговоръ на ония думи, които бѣ чулъ преди да заспи.

Сега той не чувствувахе смущението, което бѣ го обзело вечерята отъ умора и признателностъ къмъ стария лѣкаръ и бѣ го принудило да мълчи.

Премного бѣ унизена неговата борческа природа отъ думитѣ на стареца, при които той бѣ мълчалъ и не бѣ се решилъ на последенъ опитъ да го види да отстѣпи предъ твърдостъта на неговия духъ. Но колкото и да търсѣше и да викаше, той не намѣри стареца, кжщата оставаше глуха.

„Той иска да избѣгне моята благодарностъ,“ мълвѣше Заратустра огорченъ. „Добриятъ старецъ наистина не знае, че у мене е казано: „отличете се съ това, че приемате!“

А доста горчиво ми направи той приемането, въпрѣки всичкитѣ му добрини, защото премного ме увлѣче въ своята мрежа — сѣкашъ се стремѣше да надвие единъ уморенъ — но азъ още достатъчно съмъ силенъ, за да противостоя, та ако ще да бжде и самъ Богъ!

Искамъ да оставя нѣщо на раздѣла, за да не си отида безъ отплата!“

И Заратустра написа на масата думитѣ: „Не ви назидavamъ въ друголюбие, братя мои: въ себелюбие ви назидavamъ!“³⁷⁾

Цѣли часове Заратустра бѣ пжтувалъ по пжтя и вече бѣше забравилъ случката съ стареца, когато на единъ завой на пжтя забеляза една група войници, които бѣха спрѣли на почивка.

Той отиде при тѣхъ, поздрави ги и каза: „Добре дошли, вѣдини, борци за едно добро дѣло! Какъ радостно бие сърдцето ми въ вашата срѣда, между блестящи, звѣнки оржжия!“

Вие сте предназначени да пишете новия законъ, буквитѣ на който сж кървави и прави да бледнѣятъ всички, които не желаятъ да разбератъ, че „човѣкъ е нѣщо, което трѣбва да се надмогне!“³⁸⁾

Блажени сте вие, творци, които кроите дрехата на бждещето. То ще се роди въ великъ часъ!“

Тогава единъ мжжъ, който по всички знаци, що носѣше, личеше, че е началникъ на войсковата частъ, стана отъ единъ пънъ, на който бѣ седналъ, и каза на Заратустра: „Какво говоришъ, старче? Какво разбирашъ ти отъ война? Взелъ ли си участие въ една поне битка? Вкусилъ ли си човѣшка кръвь? Явно е, че разсждѣкътъ ти не е чистъ, за да говоришъ такива речи!

Ние сме уморени! Отъ дни и години ние воюваме — наистина ние сме уморени отъ войни — а като че нѣма да има край този походъ на смъртта.

По-добре ни донеси миръ—или поне надежда! А ти какво си се разбѣбралъ за войната!“

„Мира трѣбва да обичате като прагъ за нова брань. И краткия миръ да обичате повече отъ дългия!“³⁹⁾, отвърна Заратустра.

„Миръ! Това за менъ е думата на онѣзи отъ миналото!

Бждещиятъ господаръ на земята не иска миръ, той иска само движение, само борба, защото само отъ войната излиза победа, мирътъ, напротивъ, припива и унищожава всѣка надежда.

Азъ съмъ старъ и сжщо се боря — а това, що искамъ да извоювамъ, е ценно за борбата — азъ се боря за надмогване на миналото и сегашното заради онѣзи, които нѣвга трѣбва да притежаватъ земята.

Вие се борите за едно свято дѣло, затова не трѣбва да се уморявате, вие, винаги очакващи, винаги готови да скочите, защото вамъ е повѣрено бждещето, отъ васъ ще произлѣзе народа на победителитѣ и властителитѣ, които трѣбва да стѣпятъ върху вратоветѣ на ония, които не знаятъ да се борятъ.

Борецъ съ мечъ и мисълъ, това е за менъ идниятъ човѣкъ!“

Тогава войницитѣ, които го бѣха заобиколили, почнаха да се смѣятъ и да го подиграватъ! „Обѣ-

сете тоя бърборко на онова дърво!“ викаха едни. „Оставете го да си върви“, викаха други, „той е лудъ, това се вижда отъ дърдоренето му!“

Единъ отъ войниците се доближи до Заратустра и го хвана кротко за ржката. „Ела съ мене“, каза той приятелски. „Съветвамъ те, да не възбуждашъ гнѣва на другитѣ. Времето е тежко и твърде скъпо за думи. Азъ ще те заведа на другъ пжтъ, защото шосето гъмжи отъ войници и може да ти се случи нѣшо лошо.

Твоитѣ думи тукъ нѣма да бждатъ разбрани. Тѣ сж твърде сурови, дори и за войници, а особено за такива, които сж уморени.

Струва ми се, че като тебе нѣвга говорѣше единъ, който блѣнуваше като тебе. Той се казваше Заратустра.

Той говорѣше речи, които горѣха като факли. Но сега самиятъ свѣтъ е единъ горящъ факелъ, та е нуженъ другъ, който гаси огъня. Него всички ще слушатъ на драго сърце“.

„И той е?“ попита Заратустра и следваше неохотно мжжа, който го водѣше по една странична пжтека къмъ планината.

Войникътъ, обаче, го погледна изпитателно и каза: „Не всички възприематъ тая дума, но ония, на които е дадено“.⁴⁰⁾ Христось!

Тогава мжжътъ изчезна, а Заратустра се изплаши въ сърдцето и загриженъ се върна къмъ планината.

Замисленъ и съсрѣдоточенъ въ себе си Заратустра се изкачваше по планината, не вече веселиятъ пжтникъ, който бѣше слѣзълъ въ долината ликуващъ и пьленъ съ надежди, а единъ уморенъ старецъ.

„Дето и да отидохъ, дето и да сложихъ крака си, навсѣкжде ми говореше Назарянинътъ“, мълвѣше си той. „Колко много има право стариятъ самотникъ, който ми каза при първото мое идване:

„хората не обичамъ азъ. Човѣкътъ ми се вижда крайно несъвършенъ“! 41)

Да. Пакъ несъвършени намѣрихъ азъ човѣцитѣ, назадничави и безмозъчни, народъ отъ вѣроломници и — отвѣдсвѣтовници!

Сега, когато е дошелъ часътъ да се основе царството на земята, сега, когато трѣбва да се направи великата преоценка, сега, когато дървото на познанието е почнало отново да цвѣти, тѣ бѣгатъ отъ истината и криятъ главитѣ си въ пѣска и мъглата на тамяна.

Защо да оставамъ още при хората? Не е ли по-добре да се върна пакъ при чиститѣ висини, при бруленитѣ отъ бури скали, дето е сложила трона си божествената самота и дето не стига шума на жалкитѣ творения? О вие слѣпци! Накжде вървите? Вие не сте ония, които се надѣвахъ да намѣря въ това многозначително време. Твърде слаби, твърде жалки сте за мене, какво бихъ могълъ да ви донеса?“

И докато още говорѣше, той дочу различни гласове, които ставаха все по-ясни. А когато още една частъ отъ пѣтя остана задъ него, той забележа една пѣстра група мжже и жени, частъ отъ които седѣха на тревата, а други лежеха, и при появата му всички скочиха и го заобиколиха.

„Поздравлявамъ те, Заратустра“, каза единъ мжжъ и му се поклони дълбоко. Неговото лице бѣше отвратително подуто и зачервено като следъ пиене на силно вино. Очитѣ му бѣха пресъхнали, тѣлото му прекомѣрно дебело, а на прѣститѣ му свѣтѣха златни прѣстени съ скъпи камъни. „Азъ съмъ Кожодерството, а тѣзи тукъ сж моитѣ спътници“. И мжжътъ посочи другитѣ. „Тукъ виждашъ моята приятелка—Алчността, братовчедката й—Бъбривостъта, по-нататъкъ Самохвалството и Вѣроломството, тамъ Властолюбието и Насилничеството, старата тамъ съ измъченото лице — Нуждата, тамъ Предателството, Глада, жената съ хлѣтналитѣ страни

— Бедността, хубавата мома съ съблазнителния погледъ — Сластята, а този тамъ, съвсемъ на края, е единъ бившъ царь.

Всички ние сме тринадесетъ, едно число пълно съ значение, Заратустра, и отъ дълго време чакаме твоето идване“.

Докато Лихварството още говореше, всички се притискаха къмъ Заратустра, който се отдръпваше отъ тѣхъ. Само бившиятъ царь стоеше боязливо и почтително.

„Назадъ, сгань!“ извика Заратустра гнѣвно и се мъчеше да се откъсне отъ тѣхъ. „Кой ви повика въ моитѣ поляни, които отравяте съ своето присѣствие? Махнете се веднага! Азъ не съмъ ви прилика и нѣмамъ работа съ васъ!“

„Мамишъ се Заратустра“, намѣси се въ разговора Гладътъ, очитѣ на когото свѣтѣха трескаво. „Ти самъ ни повика! Ние лежахме и спѣхме, когато прокѣнтя единъ гласъ, който ни разбуди.

Това бѣше гласътъ на времето, а сжщевременно и твоя гласъ, който ние чухме. Тогава дойдохме за новъ животъ и ощастливихме човѣчеството (при тѣзи думи Гладътъ омразно се захили), което въ дълбокото време на мира ни бѣше свързало въ сѣнь и нощъ.

Ти искашъ да загине човѣчеството, за да създадешъ новъ свѣтъ. Какъ иначе ще загинатъ човѣцитѣ, ако ние непочукаме на портитѣ имъ и не станемъ тѣхни неканени гости.

Така ние сме твои помощници — несъзнателно ние изпълняваме своя дългъ — и вижъ, ние добре работихме.

Ако върви така, човѣчеството скоро ще се състои само отъ онѣзи, които сж надмогнали другитѣ, които трѣбваше да бждатъ надмогнати!“

„Ние сме явления, които роди времето, Заратустра“, бѣбреше Бедността и кашлеше. „Защо ни коришъ? Смъртъта сама ли трѣбва да извърши дѣ-

лото? Не се ли нуждае отъ помощници на помощника?“

„Кой работи по-добре отъ насъ?“ крещѣха Предателството и Ключкарството. „Кой раздѣля хората по-сигурно отъ мене?“ викаше Вѣроломството. „Кой погребва тѣлата и погубва душитѣ по-леко отъ мене?“ изперчи се Сластѣта и обърна грѣбъ.

„Ние искаме да вървимъ съ тебе, Заратустра!“ каза Властолюбието и вмъкна ржката си подъ тая на Насилничеството. „Ние искаме да се изкачваме и издигаме до границитѣ на човѣшката воля къмъ мощъ — на най-високата точка ние искаме да сложимъ нашия тронъ и следъ това да го предадемъ на този, който трѣбва да завладѣе царството на земята, защото ти го нарече. . .“

„Мълчете, мълчете!“ извика Заратустра пълень съ погнуса, отблѣсна досадното общество и се затича, колкото му крака държеха, къмъ планината, докато изгуби всички изъ предъ очи.

Тогава се спре запѣхтянь, обърса потѣта отъ челото си и седна изморенъ на единъ обрасълъ съ мъхъ камъкъ.

Както седѣше тамъ и премисляше омразното преживяване, пакъ се приближи до него една фигура.

Когато погледна, той позна отъ групата на тринадесетѣтъ, отъ която бѣше избѣгалъ, бившия царь.

Той застана почтително на известно разстояние предъ Заратустра, и мълчаливо го поздрави.

Заратустра го погледна проникателно и му заговори приветливо: „Ела по-близо, изглеждашъ ми най-поносимия отъ групата, въ която те намѣрихъ и въ която ти сжщо си попадналъ противъ волята си, както и азъ.“

Тогава се приближи бившиятъ царь, но мълчеше и погледна Заратустра съ натжжени очи. Той бѣше още младъ, а отъ очитѣ му говорѣше много

мжка и изглеждаше, че носи тежка участь, но я носѣше съ достоинство.

„Нѣвга, отдавна бѣше то,“ каза Заратустра, „срещнахъ азъ сжщо двама като тебе, именно кра- ле, и размѣнихъ съ тѣхъ нѣколко добри думи.

Това бѣха крале, преситени отъ своето поло- жение. А ти, струва ми се, жалишъ. За какво? Защо? Говори безъ страхъ, тукъ не те чува никой освенъ мене, а азъ знамъ да мълча или по-добре казано, да не чувамъ.“

Тогава проговори бившиятъ царь — и около устата му минаха трѣпки на скръбъ. „Азъ не знамъ, кой си ти, но отъ другитѣ вече научихъ името ти, Заратустра! Азъ вѣрвамъ, обаче, че ти си нѣ- що съвсемъ особено, поне такава впечатление ми правишъ и азъ имамъ довѣрие въ тебе.

Страшно ми бѣше въ срѣдата, въ която ме видѣ, но азъ не можахъ да се отдѣля отъ тѣхъ и трѣбваше да търпя тълпата около себе си.“

„Кралетѣ трѣбва сами да вървятъ!“ отговори Заратустра сериозно.

„Каква би била ценността на висината, на височеството, ако човѣкъ трѣбва всѣкога да ги спо- дѣля съ други?“

„Днесъ азъ вече не съмъ царь“, отвърна дру- гиятъ печално. „Какво право бихъ ималъ още, да искамъ да съмъ самъ?“

Войната ми отне трона и владѣтелството, на- рода и властта. И азъ станахъ безцеленъ. И дру- ги подобни на мене постигна сжщата участь.“

„Това не е основание за скръбъ,“ отвърна За- ратустра, „защото, което е слабо и не е достатъчно силно да се затвърди, трѣбва да загине. Което не е жизнеспособно, трѣбва да умре. Тѣй гласи закона на творещата и унищожаваша природа. Той важи и за царе! За великата крайна цель, която азъ про- повѣдвамъ, нѣма значение дали единъ е отъ тъл- пата или надъ нея. Има още по-мощни и по-силни,

които се нуждаятъ отъ свобода за развитие. Тѣхно ще бжде бждещето.“

„Твоитѣ думи сж твърди и тежки за понасяне,“ каза бившиятъ царь. „Ти нѣмашъ ли утеха за мене? Като слушамъ думитѣ ти, отчайвамъ се отъ всичко!“

„Добре правишъ тогава, щомъ нѣмашъ силата да бждешъ по-твърдъ отъ онѣзи, които сж постъпили грубо съ тебе“, отвърна Заратустра и стана.

„А какво царство на бждещето обмисляшъ, Заратустра?“ запита другиятъ.

„Мислишъ ли онова царство, въ което и азъ се надѣвамъ да влѣзна, за да намѣря покой и освобождение — царството тамъ горе?“ — и бившиятъ царь посочи къмъ небето.

„Нѣма ли да бжде, всезнайнико, царството на онзи, който пострада заради човѣцитѣ, царството на вѣчния покой и вѣчния миръ?“

Тогава Заратустра се засмѣ и подаде ржка на говорещия.

„Азъ не знаехъ, че си такъвъ мечтателъ, бедний!“ каза той. „Стани мжжъ и се опълчи срещу тия, които те свалиха отъ трона, или ги унищожил и създай ново господство. Сега е времето за това, но“ — и тукъ Заратустра зашепна като човѣкъ, който съобщава тайна — „забележи едно, азъ познавамъ само едно царство — царството на Отсамъ. Ако искашъ да живѣешъ въ него, трѣбва да се освободишъ отъ своята състрадателность.“

Тогава се приближиха отново гласоветѣ на тълпата, отъ която Заратустра преди бѣше избѣгалъ. Затова се приготви бързо да върви, кимна още веднѣжъ на бившия царь и се отдѣли отъ него.

Бившиятъ царь, обаче, стоеше нѣмъ и гледаше следъ Заратустра.

А когато Заратустра се обърна още веднѣжъ, той го видѣ обкръженъ отъ злитѣ си другари.

Бившиятъ царь стоеше всрѣдъ тѣхъ, по тѣло-

то му се спускаше пурпурна мантия, на главата му бѣ сложенъ тръненъ вѣнецъ, а по блѣстящето му чело свѣткаше като че теченъ рубинъ.

Заратустра се изкачи по-високо.

Пакъ прозвуча гърмътъ и грохотътъ на битката, която водѣше човѣчеството, и се отекна хилядократно въ планинитѣ, защото и върховетѣ не останаха вече запазени, а човѣцитѣ се преследваха единъ другъ чакъ до областитѣ на вѣчния снѣгъ.

Заратустра пое една самотна пѣтека и стигна накрай въ едно планинско село.

Тамъ на селския площадъ стоеше една скромна църква. Предъ нея стоеха жителитѣ на селото, прости селянки съ децата си и нѣколцина стари мъже, прегърбени и съ бѣли коси, притиснати отъ старостъ и грижи. Между тѣхъ куцаха нѣколцина инвалиди, кървави свидетели на всеунищожавашката война.

Когато Заратустра мина покрай хората, единъ отъ старцитѣ го поздрави и запита: „Кажи, чужденецо, ти нивга ли не си билъ въ нашето село? Ние не те познаваме, но ни се струва, че пѣтувашъ отъ далеко. Какво ново можешъ да ни кажешъ за свѣта? Какво е положението долу, въ долинитѣ и градоветѣ? Още не може ли да се очаква края на войната? Нѣма ли вече миръ на земята?“

Всички наши млади мъже заминаха, селото ни е измрѣло и пусто. Само малцина отъ тѣзи, които заминаха съ весели пѣсни, ще се върнатъ здрави, а онѣзи, които дойдоха, сж нещастни инвалиди.

Не можешъ ли да ни дадешъ нѣкоя надежда?

Сега и нашиятъ пастиръ почина, енорията ни е опразнена. Днесъ е Господенъ день, та ние сме привикнали да чуемъ една проповѣдь, която да ни подкрепи. Но кой ще ни донесе днесъ жадуваната утеха?“

Тогава отговори Заратустра, и стори му се, че милость нахлу въ сърцето му: „Добре! Щомъ

вие сте осиротѣли, вие заблудени, азъ искамъ да ви раздамъ думитѣ на утехата, за която тъй много копнѣете.

Елате и чуйте, какво искамъ да ви кажа!“ Всички се натрупаха около него въ очакване.

Заратустра се качи на единъ камъкъ, за да го чуватъ по-добре и почна: „Вий бедни и заслѣпени! Какъ да ви утеша? Не разбирате ли какво ви говори времето съ гърмотевиченъ гласъ, вамъ и на цѣлото човѣчество?“

„Бждете твърди!“ Не скъпи своя ближень! Човѣкъ е нѣщо, което трѣбва да се надмине! ⁴²⁾

Въ свѣта гърми борбата, която трѣбваше да дойде споредъ вѣчния законъ, споредъ вѣчната смѣна на любовъ и омраза, борбата, която е била винаги и която трѣбва да взема все по-мощни форми, колкото повече човѣчеството крачи къмъ единия, който ще дойде като господарь на земята, когато слънцето му застане най-високо, на пладне, „голѣмата пладня“ ⁴³⁾ на блѣноветѣ на човѣчеството, чието изпълнение е близо.

Защо обръщате боязливо погледи нагоре, отдето нѣма да ви дойде освобождение? Ако сте твърде слаби по духъ, за да разберете, че великото време иска и велики жертви, които вие трѣбва да принесете, не струва ли ви се то тъй усилено, та да може съ това краятъ, който ще дойде, да е добъръ?

А краятъ ще означава господството на новия човѣкъ, който ще издигне съ собствената си сила земята, който ще пише на знамето си гордитѣ думи: Изкупень отъ самия себе си!

Бждете блажени жени, че вашитѣ синове сж могли да сторятъ нѣщо за великото дѣло! Бждете блажени и бждете горди, вие бащи! Вашитѣ деца зидатъ сградата на новото време и наторяватъ съ кръвта си почвата, отъ която ще изникне семето, което ще стане дърво на истинското познание.

Подъ неговата сѣнка ще шестува Свѣрхчовѣкътъ, господарътъ!

„Вижте, азъ ви уча да бждете създатели на бжднината, и всичко, що досега бѣ, — чрезъ създаване да изкупите!“⁴⁴⁾

„Азъ ви уча да изкупите битността въ човѣка, това наричамъ азъ изкупление“,⁴⁵⁾ което вие детински очаквате отъ Отвѣдъ Свѣта, дето има сумракъ и пустота.

Направете стоманени сърдцата си и се отучете отъ боязнь и скимтене, бждете горди, хищни птици, които летятъ надъ облаци и оставете нещастното куткудячене на опитоменитѣ си кокошки.

Напредъ отправете погледитѣ и сърдцата си, натамъ, отъ дето изгрѣва слънцето на новото земно господство, и помогнете да се основе идващото царство, но ви заклевамъ оставете миналото задъ себе си!

Изкупете се чрезъ себе си — така ще можете да минете и безъ изкупителъ — и вашето царство сжщо ще бжде вѣчно, вѣчно подмладяваще се и усвѣршенствуваще се, царство на непрестанно издигащъ се полетъ къмъ висинитѣ на знатното човѣчество!“

Тогава хората почнаха да роптаятъ и недоволствуватъ.

„Върви си, чужденецо!“ извика старецътъ, който по-рано бѣ повикалъ Заратустра. „Върви си, или вземи думитѣ си назадъ! Това утеха ли е за насъ, което ти говоришъ? Ти ни проповѣдвашъ гибель, едно сурово бждеще, една борба безъ край.

Ние искаме да чуемъ Божии думи, а ти оскверни това мѣсто!“

Заратустра слѣзе отъ камъка и се приготви да си върви.

„О, вий немощници!“ — извика той. „Още ли сте обзети отъ старото безумие, че трѣбва да ви помогне едно чудо, когато можете само чрезъ са-

митъ себе си да си помогнете? Окуражете се и вземете при сърдце думитъ ми, погледнете напредъ, а не назадъ, отхвърлете отъ себе си стария човѣкъ!

Въ васъ азъ се надѣвахъ да намѣря силенъ родъ, но сега ви виждамъ жалки.

„Пълна е земята съ излишници, животътъ загива отъ многото — премногото.“⁴⁶⁾

Защо не поздравите тѣзи дни на велико пре-
чистване, дни на седемтѣ, та съ това само онѣзи да останатъ, „които искатъ надъ себе си да създадатъ и тогава да загинатъ?“

Азъ си отивамъ отъ васъ и бѣгамъ въ моята самотностъ.

Много тежъкъ ми се вижда въздухътъ на вашитѣ планини, азъ трѣбва да отида нагоре въ още по-чисти висини, дето намирамъ малко боязнь и поплака, а повече вѣра въ себе си!“

„Та върви си само“, извикаха всички. „Върви, безсърдечнико, ние искаме да чуемъ друга проповѣдъ, която закрепва нашитѣ души и ни оставя да се надѣваме, че всѣка мъжа пакъ ще бжде взета отъ насъ.“

Ти не си нашъ приятелъ — въ тебе е скритъ Сатаната!“

Буйно се надигаха гласоветѣ, и тълпата застрашително се приближаваше.

Тогава Заратустра се отдѣли и си отиде оттамъ.

Кимна съ глава и продължи пѣтя си. По-високо, все по-високо се изкачваше той, докато къщитѣ на селото едвамъ се разпознаваха и бучащиятъ планински вѣтъръ разхлади горещото му лице.

Докато жителитѣ на селото се събираха предъ вратата на църквата, раздразнени и сломени отъ суровитѣ думи на своеобразния проповѣдникъ, приближи се до тѣхъ по една тѣсна пѣтека, която извеждаше до самата църква, единъ чуждъ свещеникъ.

Съ страхопочитание го гледаха наплашенитѣ

хора. И като че нѣкаква чудодейна сила излѣзе отъ чужденеца, завладѣ всички сърдца и ги изпълни съ сладка надежда. Отъ очитѣ на свещеника струеше небесна доброта и дълбоко проникновение. Неговиятъ погледъ като че проникваше до последната дълбина на човѣшкитѣ сърдца. Хората идваха къмъ него, както се трупатъ заблуденитѣ овци около своя отново намѣренъ пастиръ, и изведнѣжъ всички утихнаха.

Пакъ пристѣпи най-стариятъ до пристигналия и го поздрави.

А той проговори съ кроткъ гласъ: „Вие, осиротѣли, съ радостъ побързахъ да дойда при васъ и да ви донеса утеха.

Елате съ мене да влѣземъ въ сградата, която съ вѣра сте издигнали на Господа, и надъ която Богъ гледа благосклонно. Тамъ искамъ азъ да ви проповѣдвамъ словото Божие.“

Тогава църквата отвори широко вратитѣ си и, когато свещеникътъ влѣзе, зазвѣниха камбанитѣ.

На групи се отправиха хората отъ всички кѣщи на селото натамъ, защото разбраха, че новиятъ пастиръ е пристигналъ. Когато влизаха въ църквата, всѣка грижа падаше отъ тѣхъ и тѣ благоговѣйно повдигаха погледи къмъ амвона, дето стоеше чуждиятъ свещеникъ въ скромно облѣкло.

Той благослови събранитѣ и каза: „Блажени плачещитѣ, защото тѣ ще се утешатъ.“⁴⁷⁾

„Блажени кроткитѣ, защото тѣ ще наследятъ земята.“⁴⁸⁾

„Блажени миротворцитѣ, защото тѣ ще се нарекатъ синове Божии.“⁴⁹⁾

Утѣшете се, защото така говори Господъ: „Блажени вие, бедни духомъ, защото ваше е царството Божие.“⁵⁰⁾

Довѣрете се на Всемогщия Отецъ, Който знае вашата мжка и чувствува страданието на свѣта. И това време на тежки изпитни ще отмине. За-

това не бойте се и се обичайте единъ другъ, дори и когато другитѣ ви мразятъ. А когато вашитѣ неприятели ви нападнатъ, за да ви унищожатъ, мислете, че и тѣ сж чада Божии, на които заслѣпението и умразата на отдѣлни развратници сж сложили оржжието въ ржцетѣ.

Бждете вѣрващи, миролюбиви и търпеливи, пребждвайте въ истинската вѣра въ Бога и бждете преданни на волята Господня.

Бждете твърди и се надѣвайте, че ще настъпи освобождение за васъ отъ ужаситѣ на това време, и че Господъ не оставя своитѣ.

Пребждвайте и ходете заедно, гледайте на всѣки човѣкъ като на образъ Божий, подобенъ на васъ и виждайте въ неприятеля единъ заблуденъ. Да се изведе той на правия пжтъ е едно дѣло, достойно за Бога и човѣчеството.

Вѣрвайте ми, отъ хаоса, въ който е тласнатъ свѣтътъ, само едно извежда отново къмъ обикновения порядкъ на свѣта, любовта.

Не основавайте преходни земни царства, които възбуждатъ омразата и завистьта на поробенитѣ и сж причина за нови по-гигантски борби, но зидайте за себе си и за цѣлото човѣчество царството на вѣчността, за изкуплението на излѣзлата отъ Бога и пакъ у Бога връщащата се душа.

Въ свѣта има признаци, които ви вещаятъ края, който ще дойде.

„И тѣй, бждете будни, понеже не знаете, въ кой часъ ще дойде вашиятъ Господъ“⁵¹⁾, та да ви намѣри достойни и да ви въведе въ царството на опрощението и въ мѣстото на постоянното освобождение отъ земни нужди и човѣшка дребнавостъ.

А дотрѣбва ли и оржжието да вземете въ ржка, за да се отбранявате отъ ония, които искатъ да ви погубятъ, не оставайте да стане преголѣма омразата въ сърдцата ви, но показвайте непрестанно на вашитѣ врагове миролюбието и любовта си

къмъ ближнитѣ. Тогава вие накрай ще възтърже-
ствувате и ще намѣрите съмишленици и братя, които
ще ви подадатъ ржка за вѣчно примирение и обща
работа, та да настане миръ на земята.

„И ако азъ сега“, приключи свещеникътъ своя-
та проповѣдь, „трѣбва да си отида отъ васъ, то е
защото още мнозина ме очакватъ. Но азъ ви оста-
вямъ моята утеха и ви напомнямъ: Обичайте се
единъ другъ и бждете братя. Вѣрвайте на вѣчнитѣ
думи: „Любовъта всичко извинява, на всичко вѣрва,
на всичко се надѣва, всичко претърпява. Любовъта
никога не отпада!“⁵²) Докато свещеникътъ говорѣ-
ше, въ църквата се разнесоха звуци отъ пѣсенъта
на църковния хоръ и облѣгнаха сърдцата на раз-
вълнуваното общество като полѣхъ на свѣрхземно
блаженство. Хората паднаха на колѣне и престояха
въ благоговѣйно мълчание, утешени и укрепени
чрезъ думитѣ Господни.

Срѣдъ всички тѣхъ премина благославящъ
чуждиятъ свещеникъ, и скоро изчезна въ сѣнката
на смълчаната планина.

Високо надъ хората, въ устремениѣ къмъ не-
бето планини, около чиито назжбени хребети се
виятъ ледени мъгли и покриватъ върховетѣ на пла-
нинскитѣ масиви съ непрогледенъ воалъ, лежи една
осамотена планинска поляна.

На горния край, дето отъ пукнатинитѣ на ска-
литѣ се спускатъ пѣсъчни сипеи, стоятъ посивѣли
вѣковни борове и елхи, последнитѣ, които сж мо-
гли да изтраятъ на суровия планински въздухъ. До
половина зарити въ пѣсъкъ и чакълъ, като вѣчни
пазачи тѣ пазятъ поляната отъ наводнението на
застрашителния сипей.

Гласътъ на нито една пойна птичка не на-
рушава мълчанието на планината. Само дрезгавия
крѣсъкъ на орлитѣ или трѣсъка на падашитѣ въ
долината камъни нарушаваше отъ време на време
безутешната тишина.

Единъ камъкъ, обвитъ като съ зелено кадифе отъ хилядогодишенъ мъхъ, лежи тамъ, забравенъ и замечтанъ.

На него седна въ дрезгавината на едно есенно утро пжтникътъ, който нѣвга вървѣше по пжтя на Заратустра къмъ бойното поле, утешаваше умиращия, проповѣдваше Словото Божие като пжтуващъ Божи пратеникъ въ самотната църквичка и подкрепяше слабитѣ сърдца на селянитѣ.

Загрижено гледаше пжтникътъ въ далечината и въздишаше: „Голѣма е мжката и страданието на земята. „Народъ възстана противъ народъ и царство противъ царство.“⁵³⁾ Къмъ мене се вика отъ дълбочинитѣ. Отсамъ и оттаткъ издигатъ тѣ ржце и плачатъ за победа на справедливото дѣло. Но кой е правъ? О, човѣчество, на какво си способно ти?

Около Божия тронъ звучатъ поплакитѣ и бойниятъ викъ на сжществата, съ които Той насели плодородната земя, и въ неподобна борба унищожаватъ тѣлата и дѣлата на творението и творческата човѣшка душа.

Дребнавъ е човѣкътъ и жалъкъ, кратко като единъ дъхъ е неговото земно сжществуване, само бѣгло, пълно съ беди и нужди, и все пакъ хората се умъртвяватъ и се мразятъ като хищни вълци.

А презъ пияния отъ кръвъ свѣтъ пакъ върви Единъ, който проповѣдва твърдостъ и немилостъ и земно царство, земна мощъ — и земна печаль, което означава гибель и борба безъ край.

При васъ, заблудени човѣци, азъ искамъ да дойда пакъ. Моето Слово трѣбва пакъ да ви ободритъ, искамъ да издигна вашитѣ сърдца къмъ Бога, вашия Творецъ и Защитникъ и баща на всички души, та да спре изтрѣблението и да настжпи сговоръ между сваденитѣ братя.“

Още говорѣше пжтникътъ на себе си, когато се доближи до него Заратустра.

Бледност покриваше лицето му, косата му висеше разчорлена около гордата глава и стъпки-тъ му бяха уморени.

Очуден забеляза той пжтника.

„Кой си ти, пжтнице, на камъка?“ запита той. „Какво те гони на това пусто мѣсто, на което не стъпва човѣшки кракъ? Какво търсиш на моето мѣсто за почивка? И ти ли търсиш самота като мен?“

Сигурно те гласка въ пустинята съзнанието, че е по-добре да отбѣгваш хората, вмѣсто да отидеш при тѣх: „защото не сможеш ли да обикнеш, трѣбва да отминеш!“⁵⁴)

Съ кротък поглед пжтникът изгледа фигурата на Заратустра и му каза съ силен гласъ, като че далечни гърмотевици се сгромолиха върху скалитѣ:

„Азъ съмъ Алфа и Омега, начало и край, първиятъ и последниятъ!“⁵⁵)

„И азъ съмъ пжтникъ като тебе — много често вече се кръстосаха пжтищата ни. Нѣвга ще ти стане ясно, кой съмъ азъ, и ти ще признаешъ този, когото ти не можа да познаешъ въ всѣка фигура, която си срѣщалъ.

Азъ съмъ твой противникъ, когото ти мразишъ и отъ когото се боишъ, когото ти нарече мъртъвъ, и който все пакъ винаги живѣе.

Азъ съмъ Другиятъ и ще бжда отъ начало и до край.“

Заратустра измѣри достойния си събеседникъ съ очудване и съмнение.

„Наистина, изглежда да си особенъ видъ“, отговори той. „Но повѣрвай ми, достойно е да си мой противникъ.

Защо да не можешъ да бждешъ разубеденъ отъ твоето заблудение?

Какво учишъ ти, та си мой противникъ?“

„Азъ уча за изкуплението на човѣчеството!“

каза тържествено пѣтникътъ. „Азъ уча на любовь и състрадание, азъ уча за царството на бждещето, но Моето царство не е отъ тоя свѣтъ!“ ⁵⁶⁾

„Ние искаме земното царство!“ каза Заратустра. „Ние не желаемъ Онзи свѣтъ! Азъ уча за идващия великанъ, когото азъ наричамъ свърховѣкъ, защото така изисква моята голѣма любовь къмъ далечнитѣ: не щади ближния си! Човѣкъ е нѣщо, което трѣбва да се надмине.“

И „съжалението, това е последниятъ грѣхъ, който ми е оставенъ!“ ⁵⁷⁾

„Каза ми еднѣжъ дяволътъ: „И Богъ си има пѣкълъ — това е любовта му къмъ хората!“ ⁵⁸⁾

Този видъ любовь ми е чужда и ще остане като съжаление и сълзи надъ човѣшката сждба.

Малцина ме разбиратъ, защото моето учение иска стоманени сърдца, вѣра въ себе си, свобода отъ собствени предубеждения и силата—грѣхъ да вземе човѣкъ върху себе си.“

„Ти искашъ“, прекъсна го пѣтникътъ, „човѣкътъ да се надмине!“

Ето, това искамъ и азъ, но въ друга форма, за по-друга цель. Този, когото преследвашъ и оспорвашъ, каза еднѣжъ: „Въ свѣта скърби ще имате, но дерзайте: Азъ победихъ свѣта!“ ⁵⁹⁾

Господь надмогна себе си и свѣта, заради хората и поради своята любовь къмъ хората, които не Го познаха и все пакъ издигатъ постоянно ржце къмъ Него.

„Здравитѣ нѣматъ нужда отъ лѣкаръ, а болнитѣ!“ ⁶⁰⁾ А болно е човѣчеството, болно отъ само себе си и отива къмъ самоубийство и вѣчно унищожение.

И на тѣзи заблудени ти отричашъ състраданието? Ти наричашъ състраданието слабостъ, понеже не го познавашъ, но ти отричашъ съ това и своето учение, защото и ти проповѣдвашъ състрадание — по свой особенъ начинъ — къмъ свѣта,

който ти се струва твърде слабичъкъ, защото не иска доброволно да отиде къмъ заходъ заради единъ призракъ, заради царството отсамъ, което нѣвга ще падне въ развалини като всичко, което е чисто земно.

„Небе и земя ще преминатъ, ала думитѣ Ми нѣма да преминатъ“.⁶¹⁾

Затова азъ възвестявамъ вѣчното царство и утешавамъ всички, които се отчайватъ на земята и тжгуватъ, та да влѣя въ сърдцата имъ мира, и да настане миръ на земята, мирътъ, който цѣлото човѣчество очаква въ войната и бойния викъ.“

„Азъ съмъ Заратустра, безбожникътъ, който казва: „Кой е по-безбоженъ отъ мене, та да се израдвамъ на наставлението му?“⁶²⁾ отговори Заратустра.

„Азъ съмъ безбоженъ и безжалостенъ! За какво ми е Богъ, когото състраданието е задушило?“ А пжтникътъ каза: „Човѣцитѣ не сж създадени като отдѣлни сжщества; тѣ трѣбва да се приучватъ на съвмѣстно живѣене. Ако всѣки единъ поискаше да върви самъ, тѣ скоро биха пропаднали и нищо не би имало на земята, освенъ вѣчна борба.

За да ги обедини, да имъ даде една всеобща, по-висша цель, Богъ слѣзе при тѣхъ, за да спре залѣза на човѣчеството, който и днесъ пакъ хвърля своята сѣнка, понеже хората се отдалечиха отъ Бога и сега търсятъ само повече земна мощъ.

Това е, обаче, силата на мрака, която потопява човѣчеството въ вѣчна нощъ, въ кървавъ димъ и въ страхотни бойни ужаси, въ нужда, бедность и отчаяние, въ безименна мъжа и всеобхватна горчива смъртъ.

Тукъ ще помогнатъ само божествената любовъ и милость.

Ржка за ржка трѣбва да върви пречистеното човѣчество; само на обединеното човѣчество свѣти вѣчната свѣтлина!“

„Азъ съмъ Антихриста!“ отвърна Заратустра мрачно. „Пощади ме отъ твоитѣ думи за миропомазване и отъ твоя начинъ на освобождение и всичко, което е отъ рода на Назарянина.“

„Азъ вървя като тежъкъ облакъ между миналото и бждещето.“⁶³⁾

„Но човѣчеството още се бои отъ моитѣ мълнии; „нѣма човѣчеството още цель.“⁶⁴⁾ Азъ му я дадохъ.“

„Както и азъ!“ прекъсна го пжтникътъ строго.

„Доспива ми се отъ твоитѣ думи,“ каза Заратустра. „Отдавна не съмъ почивалъ.“

„Ела, изнурени,“ каза пжтникътъ кротко и свали мантията си.

„Въ моя скутъ почиватъ вече мнозина. Сложи си главата спокойно и почивай. Азъ ще бдя.“

Заратустра бѣ врѣхлѣтянъ отъ голѣма умора; въпрѣки че искаше да я надвие, но не можа да се овладѣе.

Полека сложи той главата си въ полата на пжтника. Заратустра затвори очи—и случи се така въ времето на великото свѣтовно бедствие, че Антихристътъ заспа въ скута на Христа.

А душата на Заратустра бѣ изпълнена отъ единъ сънь.

Той видѣ Иисуса отъ Назаретъ, който се нарича Христосъ, обремененъ съ тежъкъ кръстъ, който едвамъ можеше да носи, облеченъ въ пурпурна одежда, накиченъ съ трѣненъ вѣнецъ, да върви по пжтя къмъ лобното мѣсто.

Кръвта му струеше по неизказано кроткото лице, но очитѣ му гледаха въ безкрайността.

Груби роби го блѣскаха и подиграваха и една дива тълпа отъ ликуващи хора следваше тжжното шествие.

„И когато стигнаха на мѣстото, наричано Голгота, дадохъ му да пие оцетъ, смѣсенъ съ жлъчка; но Той не иска да пие.

А следъ като Го разпнаха, раздѣлиха дрехитѣ Му, хвърляйки жребие.

И седѣха, та Го пазѣха тамъ.

И туриха надъ главата надписъ, който показваше вината Му

Тогава бидоха разпнати съ Него двама разбойници: единиятъ отдѣсно, другиятъ отлѣво.

А минувачитѣ Го хулѣха, като клатѣха глава.

А отъ шестия часъ настана тъмнина по цѣлата земя до деветия часъ.

А около деветия часъ Исусъ извика съ високъ гласъ: „Боже Мой, Боже мой! Защо си ме оставилъ“?

А Исусъ, като извика пакъ съ високъ гласъ, изпусна духъ.

И земята се потресе; и скалитѣ се разпукаха; и гробоветѣ се разтвориха, и много тѣла на починали светии възкрѣснаха.“⁶⁵).

Сѣкашъ ужасъ премина презъ тѣлото и душата на Заратустра и той се пробуди.

Очитѣ му бѣха влажни като отъ роса, а въ сърдцето му се роеше като че разкаяние и срамъ; а когато се изправи, той бѣше самъ.

Пжтникътъ, въ чийто скуть той заспа, бѣ заминалъ; главата му бѣ почивала на мъхнатия камъкъ.

Топло грѣеше слънцето надъ пролѣтната природа. Срамежливи кокичета и иглики надничаха изъ подъ прѣсната зеленина, а на Заратустра се стори, че е спалъ цѣли месеци, защото пролѣтътъ бѣ настъпила въ природата и бѣше около Пасха.

Отъ планинскитѣ долини вѣеше хладъ, а въ въздуха се виеха птици.

Една особена тжга изпълваше сърдцето на апостола на новото човѣчество и му се стори, че не би могълъ вече да забрави потресающата картина.

Сѣкашъ съжаление облѣхна душата му и про низа сърдцето му, неговото гордо, твърдо сърдце. А когато очитѣ му се отдѣлиха отъ лжчистата глед-

ка, погледътъ му падна върху едно мъртво птиченце, което бѣ замръзнало въ студената нощъ, и паднало при нозетѣ му, дето се е мжчило да се спаси.

Страхливо прѣпаха родителитѣ му надъ него и тѣхнитѣ поплаки звучеха тжжно.

Тогава Заратустра вдигна мъртвата птичка и я сложи предпазливо въ зеления мъхъ на камъка; несъзнателно ржката му помилва мокритѣ пера.

Сѣкашъ тежка въздишка се изтрѣгна отъ душата му. „Азъ искамъ да отида тамъ,“ мълвѣше той развълнуванъ, „отъ дето дойдохъ. Тукъ азъ станяхъ слабъ, тукъ ме нападна, тукъ ме надви моятъ последенъ грѣхъ!“⁶⁶⁾

И мълчаливо Заратустра се заизкачва нагоре по планината безъ пжтъ, презъ сипея, все по-високо и по-високо, за да изчезне най-после задъ гребена на планината — къмъ заходъ слънце.

Долу въ долината единъ младъ селянинъ забиваше плуга си въ прѣсната земя.

А Другъ единъ отново застана на планинската поляна, издигна ржцетѣ си, благославяйки дишация свѣтъ, и каза: „При васъ искамъ азъ пакъ да дойда, вие уморени, жадни за миръ човѣци. Срѣдъ васъ искамъ азъ пакъ да шествувамъ както нѣвга, когато ме приковахте на кръстъ. Искамъ да ви дамъ моето слово и мене самия и моята любовъ, та свѣтътъ чрезъ нея да оздравѣе.

„Излѣзохъ отъ Отца и дойдохъ на свѣта!“⁶⁷⁾

Утешете се, човѣци, азъ оставамъ при васъ и у мене ще намѣрите, каквото търсите:

Любовъ, покой и миръ“!

И прѣгаво заслиза кроткиятъ учитель надолу къмъ цвѣтящата долина.

Въ планината звучеха великденски камбани и звѣнтѣха и пѣхха за надежда и миръ.

По диритѣ на пжтника никнѣха цвѣтя, а около главата му се виеше щастлива двойка гължби.

Прибавка.

<p>1. Така каза Заратустра (прев. Н. Райновъ 1919),
стр. 11.</p> <p>2. Т. Р. З. 10</p> <p>3. Р. Р. З. 11</p> <p>4. Т. Р. З. 10</p> <p>5. Т. Р. З. 10</p> <p>6. Мат. 10:38</p> <p>7. Иовъ 1:21</p> <p>8. Иоанъ 3:18</p> <p>9. Мат. 10:33</p> <p>10. Мат. 10:22</p> <p>11. I Кор. 13:9</p> <p>12. Мат. 7:7</p> <p>13. Иовъ 11:16</p> <p>14. Мат. 11:29—30</p> <p>15. Мат. 5:8</p> <p>16. Т. Р. З.</p> <p>17. Т. Р. З. 18</p> <p>18. Т. Р. З. 13</p> <p>19. I Кор. 15, 26</p> <p>20. Мат. 5:7</p> <p>21. Мат. 11:28</p> <p>22. Лука 12:2</p> <p>23. Мат. 5:21</p> <p>24. Т. Р. З. 14</p> <p>25. Т. Р. З. 11</p> <p>26. Т. Р. З. 191</p> <p>27. Т. Р. З. 11</p> <p>28. Марко 8:36</p> <p>29. Т. Р. З. 14</p> <p>30. Битие 1, 26</p> <p>31. Т. Р. З. 185</p> <p>32. Иоанъ 16:33</p> <p>33. Т. Р. З. 12</p> <p>34. Лука 24:5</p> <p>35. I Кор. 15:26</p> | <p>36. Мат. 22:38 и 39</p> <p>37. Т. Р. З. 59</p> <p>38. Т. Р. З. 11</p> <p>39. Т. Р. З. 44</p> <p>40. Мат. 19:11</p> <p>41. Т. Р. З. 10</p> <p>42. Т. Р. З. 186</p> <p>43. Т. Р. З. 320</p> <p>44. Т. Р. З. 185</p> <p>45. Т. Р. З. 186</p> <p>46. Т. Р. З.</p> <p>47. Мат. 5:4</p> <p>48. Мат. 5:5</p> <p>49. Мат. 5:9</p> <p>50. Лука 6:20</p> <p>51. Мат. 24:42</p> <p>52. I Кор. 13:7 и 8</p> <p>53. Мат. 24:7</p> <p>54. Т. Р. З. 166</p> <p>55. Откр. 22:13</p> <p>56. Иоанъ 18:36</p> <p>57. Т. Р. З. 227</p> <p>58. Т. Р. З. 83</p> <p>59. Иоанъ 16:33</p> <p>60. Мат. 9:12</p> <p>61. Мат. 24:35</p> <p>62. Т. Р. З. 158</p> <p>63. Т. Р. З.</p> <p>64. Т. Р. З. 57</p> <p>65. Мат. 27:33, 34, 35 и
следв.</p> <p>66. Т. Р. З. 228</p> <p>67. Иоанъ 16:28</p> |
|--|---|

ЦЕНА 15 ЛЕВА